

“Protection, promotion and touristic valorisation of Adriatic maritime heritage”

Priority Axis: Environment and cultural heritage

3.1 - Make natural and cultural heritage a leverage for sustainable
and more balanced territorial development

D 3.1.3 Action plan Tkon

WP 3 – DEVELOPMENT OF THE CULTURAL-TOURISM DESTINATION

ACT 3.1 STRATEGIC DOCUMENTATION FOR THE DEVELOPMENT OF THE COMMON
TOURISM DESTINATION

LIPANJ / 2020

OPĆINA TKON

CA' FOSCARI Sveučilište u Veneciji

Final version

Public document

NARUČITELJ	Općina Tkon	
TIP DOKUMENTA	Interreg Italija Hrvatska projekt Arca Adriatica "Zaštita, promocija i turistička valorizacija jadranske pomorske baštine" D 3.1.3 Akcijski planovi	
RAZDOBLJE DOSTAVE	M18	
PROCJENA IZVJEŠĆA	Osam d.o.o.	
ČLANOVI STRUČNOG TIMA	Darko Babić	Osam d.o.o.
	Bruna Jakovljević Vojvodić	Općina Tkon
	Tea Gorup, Lorena Badanjak, Nikola Ferlin	
KONZULTACIJE	Općina Tkon	
PROIZVEO	Osam d.o.o.	

SADRŽAJ

SUMMARY	4
1. UVOD	7
2. PROFIL DESTINACIJE	9
2.1. Opće značajke i položaj općine Tkon	10
2.1.1. Prostorne karakteristike.....	10
2.1.2. Prometna infrastruktura	11
2.2. Ponuda i karakter destinacije	16
2.2.1. Prirodni resursi.....	17
2.2.2. Kulturni resursi.....	19
2.2.3. Manifestacije.....	33
2.3. Analiza i statistika smještajnih kapaciteta	37
2.3.1. Analiza trenutne ponude smještajnih kapaciteta	38
2.3.2. Prikaz statističkih podataka noćenja i dolazaka	39
2.4. SWOT analiza	44
2.5. Vizija i polazište razvoja turističkog proizvoda Arca Adriatica u destinaciji	46
3. TRŽIŠNA STRATEGIJA	49
3.1. Opis ciljeva i modela turističkog proizvoda	49
3.2. Glavna tema i simbol vizije turističkog proizvoda	52
3.3. Glavni motivi priče	53
3.4. Ciljano tržište (demografija)	54
3.5. Resursna osnova	55
3.5.1. Postojeća resursna osnova.....	55
3.5.2. Potrebni projekti u budućnosti	57
3.6. Turistički proizvodi koji su potencijalni glavni motiv posjete	58
3.7. Opis dodatnih atrakcija	60
3.8. Marketing i promocija	60
3.8.1. Marketing.....	61
3.8.2. Promocija	63

4. Activities implementation programme	68
5. ZAKLJUČAK.....	69
6. POPIS PRILOGA	72
7. POPIS LITERATURE	73

SUMMARY

Tkon is a relatively small municipality in terms of land area and population, and it is situated on the island of Pašman in the Adriatic Sea. It is characterized by untouched nature, clear sea, sandy beaches, indented coastline, rich history, and heritage. It is located in a convenient maritime location, so there is a seaport of great importance for Zadar County, connecting Tkon and Biograd.

When planning the further development of tourism in line with global trends, the aim is to be sustainable, assuming that the natural, cultural and other tourist resources are preserved for future use, but at the same time, use them in the present. The creation of new specific and characteristic tourist products is necessary, considering that nowadays the classic offer of "sun and sea" has become insufficient. When developing the cultural and tourist product Arca Adriatica, the first step is to determine the destination's resources. The importance of cultural and tourist attractions and their development potentials is objectively and permanently determined based on identification. Cultural resources play a significant role in creating a tourist identity.

The municipality is proud of its beautiful beaches, sandy lagoons, and above all - the coast surrounded by crystal clear waters. There are about 30 caves in the island area. The municipality of Tkon is rich in cultural assets, ranging from fortifications, rural architecture, and landscapes, archaeological sites, sacral monuments to sites related to maritime heritage. Traditional music and dance, as well as gastronomy, stretch through all spheres of everyday life and have been preserved to this day. Today, they are part of the tourist offer of the municipality through events and restaurant offers. One of the most famous events, for which Tkon is widely known, is Škraping, a unique international trekking race. Domestic products and skills are part of The Fair of Island Products related to the Croatian Island Product (HOP) project. Moreover, there is the traditional Lateen sail regatta called "Đir po konalu" which gathers about 100 traditional wooden boats such as leut, gajeta, and kaić. Also, Tkon hosts Fishermen's Night, the Meeting of Island Klapa, the Aquathlon and Pašman Half Marathon.

Besides the attractive factors - natural and cultural resources of the destination, the development of tourism is impossible without the appropriate tourist infrastructure. Accommodation capacities are based on privately owned accommodation and camps as there are no hotels in the municipality. The number of accommodation facilities is increasing each year, which indicates a growing demand for housing and the growth of tourism. Therefore, further investments in infrastructure and additional facilities are more than justified and welcome to raise the quality of the tourist offer of Tkon.

Domestic tourists and tourists from neighbouring countries are the ones that visit Tkon most frequently. The most common foreign tourists come from Slovenia, followed by Germany, Austria, and the Czech Republic. The number of arrivals and overnight stays by months agrees with the tourist image of cities

and towns of the Croatian coast, mostly visited during the summer. When it comes to tourists' age groups, Tkon is mainly visited by families with small children, so they are the primary focus of the municipality. Most of them belong to the age group of 35 to 54, which coincides with the niche of potential cultural tourists, particularly if we consider that the specific branch of maritime heritage tourism is part of the cultural tourism niche.

The development of the Arca Adriatica tourism product is based on establishing a methodology for the systematic preservation of the maritime heritage of the border area. The maritime tradition and the offer of neighboring municipalities and cities, such as Betina on the island of Murter, Biograd na Moru, and Zadar, were also analyzed.

The main backbone of the Arca Adriatica tourist product and the potential future motive of arrival is the Interpretation centers in different locations. Interpretation centers unite and preserve maritime heritage connecting the Arca Adriatica project's implementation area - the Italian and Croatian Adriatic coast into a unique tourist destination. A total of 19 small boats will be renovated, two of which, gajeta and kaić, will be presented in Tkon. As well, traditional boats will be part of future cultural and tourist events that round up the offer. Workshops organized by Academy of Maritime Crafts and Skills will be an integral part, too. The Centers of Excellence will be involved in the development of future tourism products to maintain the same quality of the set product, adapting it over time and needs. Interpretation Centers, which include Promotional Centers, will be the starting points in the making of tourist itineraries for the Arca Adriatica tourist product.

The document presents the necessary future projects that support the goals of tourism development in the municipality of Tkon. Projects contribute to the repositioning of the destination, raise the quality of life of the local population, taking into account sustainable economic, social, and environmental development.

The particularity of Tkon is the diversity and coexistence of the various target tourist markets. Tourist product Arca Adriatica fits and upgrades to other products of this destination and the tourist products of the nearby destinations. Only by fitting into the complete system and a unified offer can the expected level of competitiveness in the demanding tourist market be achieved. Through the network of Promotion Centers and the cultural and tourist product of the project area's maritime heritage, whose activities are covered in the document, Arca Adriatica tourism product will be permanently and systematically promoted. Promotional materials illustrate the 'brand story' of the Arca Adriatica project. They will be used at fairs, study trips, events, and other events related to the project and the tourist product. Although offline promotion is still very popular, digital advertising is taking precedence. An essential part of the project promotion is the events that will be held as part of the Arca Adriatica project in different locations.

Interpretation Center, together with restored traditional ships, the Academy of Maritime Crafts and Skills, but also the Center of Excellence and Promotional Centre should be an example of active cooperation between the project team and the local community, as well as the interested public and tourists based on social, economic and environmental sustainability.

1. UVOD

Ovaj dokument proizveden je unutar projekta "Zaštita, promocija i turistička valorizacija pomorske baštine Jadrana" ili skraćeno Arca Adriatica. Projekt Arca Adriatica dio je programa prekogranične suradnje Italija – Hrvatska unutar prioritetne osi 3: Okoliš i kulturna baština sa specifičnim ciljem 3.1. Učiniti prirodnu i kulturnu baštinu snažnom za održiv i uravnoteženiji teritorijalni razvoj. Ovaj projekt se temelji na znanju kapitaliziranom iz projekata Mala barka i Mala barka 2, oba sufinancirana iz programa Interreg Slovenija – Hrvatska.

Akcijski plan je dokument koji uključuje osmišljavanje mjera i aktivnosti kojima će se razviti turistički proizvod baziran na pomorskoj baštini na području općine Tkon, a istovremeno očuvati postojeća pomorska baština. Razvojem turističkog proizvoda se ne smije nanijeti šteta društvu, okolišu te prirodnim i kulturnim znamenitostima koje su dio tog turističkog proizvoda i predmet posjeta turista. Akcijski plan općine Tkon dio je aktivnosti 3.1. Strateška dokumentacija za razvoj zajedničke turističke destinacije koja je pak dio radnog paketa 3 - Razvoj kulturno- turističke destinacije. Unutar ove aktivnosti i drugi gradovi partneri (Malinska, Tkon, Cervia, Cesenatico, Venecija, Bari, San Benedetto) proizvest će svoje planove kojima će definirati što, na koji način i uz koje mjere (manifestacije, Interpretacijske centre i druge znamenitosti) prezentirati turistima. Metodologija Akcijskog plana određena je od strane projektnog partnera Ca' Foscari University of Venice (PP8), koji je nositelj ove projektne aktivnosti, kako bi svi akcijski planovi predviđeni projektom bili usuglašeni te jednake kvalitete. Ona uključuje razradu dviju komponenata, definiranje profila destinacije te tržišne strategije.

Akcijski plan će biti podijeljen na dvije veće cjeline – Profil destinacije i Tržišnu strategiju. Profil destinacije se sastoji od: opisa lokacije (geografski smještaj i dostupnost), detaljnog opisa ponude i karaktera destinacije, analize trenutne ponude smještajnih kapaciteta, prikaza statističkih podataka noćenja i dolazaka, opisa vizije i polazišta razvoja turističkog proizvoda Arca Adriatica u destinaciji. Dok tržišna strategija uključuje: opis ciljeva i modela turističkog proizvoda, glavnu temu, odnosno simbol vizije/priče, glavne motive priče, opis ciljnog tržišta (demografija), opis postojeće osnove resursa, razradu potrebnih projekata u budućnosti, prikaz turističkih proizvoda koji su potencijalni glavni motiv dolaska u destinaciju, opis dodatnih atrakcija, odnosno ponude, prijedlog plana promocije i oglašavanja.

Akcijski plan će biti razrađen i izrađen na način da se novi turistički proizvod uklapa u postojeću turističku ponudu destinacije te da se može povezati s pomorskom baštinom Zadarske županije, ali i ostatka Jadranskog mora.

Turistički proizvod koji nastaje projektom Arca Adriatica pripada specifičnoj grani turizma pomorske baštine koja je kod nas još u začecima. Specifičnu granu turizma pomorske baštine možemo definirati

kao jednu od podvrsta kulturnog turizma. Konceptualna definicija kulturnog turizma definira ga kao putovanja osoba izvan mjesta stalnog boravka s ciljem prikupljanja novih informacija i doživljaja kojima one zadovoljavaju svoje kulturne potrebe. Prema Akcijskom planu razvoja kulturnog turizma, on se definira i tehničkom definicijom kao posjete kulturno-povijesnim znamenitostima, muzejima i galerijama, glazbeno-scenskim događanjima i predstavama, festivalima, objektima sakralne baštine, kreativnim radionicama te tematskim rutama i putevima.

Stvaranjem autentične ponude ostvaruje se prepoznatljivost na turističkom tržištu. Danas se na turističkom tržištu pojavljuje sve više destinacija, od kojih će opstati samo one destinacije koje se ističu. Autentičnost i prepoznatljivost neke destinacije najbrže se može postići formiranjem kvalitetnog kulturno-turističkog proizvoda. U planiranju razvitka područja s kulturnim i prirodnim potencijalima, koncept održivog turizma danas je prepoznat kao jedan od najperspektivnijih. Stoga su pravilno upravljanje i iskorištavanje kulturnih i prirodnih resursa, kao i svijest o potrebi zaštite baštine, jedni od najvažnijih faktora pri planiranju razvitka takvog područja. Organizirano i profilirano usklađivanje svih nositelja ponude, lokalne zajednice i stanovništva pretpostavke su uspješnog upravljanja turizmom destinacije. Dakako, vrlo je važno naglasiti da je suradnja turističkog i kulturnog sektora nužna.

Općina Tkon vrlo je popularna destinacija ljubitelja aktivnog turizma i netaknute prirode. Uz klasične, „sunce i more“ turiste, poklonici specifičnih oblika turizma kao što su robinzonski, nautički i naturistički sve češće posjećuju općinu. Nudistički kamp, prekrasne stjenovite i pješčane plaže, bistro more, biciklističke staze i špiljski svijet samo su neke od atrakcija zbog kojih se broj takvih posjetitelja zadnjih godina povećava. Obitelji s djecom također prepoznaju ljepote otoka i uživaju u mirnom okruženju te u prirodnoj i kulturnoj baštini. Ljubitelji kulture će pak u općini pronaći bogatu pomorsku baštinu, ali i brojne utvrde, arheološke i sakralne spomenike.

I za kraj ovog uvodnog dijela, bitno je napomenuti da je ovaj dokument nastao u doba pandemije korona virusa (COVID 19), o kojem se još ne zna puno, a predviđanja su da će pandemija ostaviti traga u nacionalnim, ali i svjetskoj ekonomiji jer će dovesti do pada globalne potražnje te smanjenih ulaganja i povećanja broja nezaposlenih. No kriza je uvijek i velika prilika za prilagodbu, okretanju prema novim vidovima svih gospodarskih grana te turizma općenito.

2. PROFIL DESTINACIJE

Turističku destinaciju¹ je potrebno analizirati sa svih aspekata s ciljem stvaranja podloge za donošenje odluka o implementaciji destinacijskog proizvoda Arca Adriatica te kako bi isti bio konkurentan na turističkom tržištu. Profil destinacije sadrži opće značajke počevši od zemljopisnog položaja i opisa infrastrukture općine Tkon, njenu ponudu i karakter odredišta, analizu smještajnih kapaciteta te statistiku dolazaka i noćenja. Nakon uvoda i upoznavanja destinacijskih resursa, ovo poglavlje završava s opisom vizije i polazištima za razvoj Arca Adriatica proizvoda u destinaciji.

Slika 1 Pogled iz zraka na mjesto Tkon, fotograf Boris Kačan

---

¹ Pojam destinacije se iz prometne terminologije proširio i na onu turističku te se početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća, počeo koristiti kao istoznačnica za turistički lokalitet, zonu, regiju, skup zemalja pa čak i kontinent. Turistička destinacija postaje odgovor na suvremena kretanja u načinu korištenja slobodnog vremena. Pojam odražava i bitne promjene u filozofiji turističke politike, koja tržište razvoja prebacuje od smještajnog objekta na cjelokupni prostor koji raspolaže dostatnim elementima ponude.

2.1. Opće značajke i položaj općine Tkon

Općina Tkon ustrojena je 7. siječnja 1997. godine Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj, na području otoka Pašmana. Područje općine obuhvaća dva naselja Tkon i Ugrinić, kao i 13 manjih otoka. Otoci Planac i Čavatul se nalaze u Pašmanskome kanalu, dok su ostali smješteni na jugoistoku prema otoku Vrgadi i na jugozapadu prema kornatskom otočju. Najveći otoci su Gangaro, Žižanj i Košara, a najmanji je Orlić.

2.1.1. Prostorne karakteristike

Općina Tkon smještena je na otoku Pašmanu, točnije na jugoistočnom dijelu otoka Pašmana. Pašman je otok u zadarskom dijelu sjevernodalmatinskog otočja položen između akvatorija Srednjeg kanala na jugozapadu i Pašmanskog kanala na sjeveroistoku. Treći je po veličini otok u Zadarskoj županiji i pripada prostorno-razvojnoj cjelini Zadarsko-biogradskih otoka. Najveća dužina otoka je 21,35 km, a najveća širina 4,72 km. Srednji kanal odvaja Pašman od otoka i otočića kornatske skupine i Dugog otoka s njegovim pripadajućim otočićima, a Pašmanski kanal, širok od dva do pet kilometara odvaja ga od kopna. Od Ugljana na sjeverozapadu ga odvaja uski, premošćeni i produbljeni prolaz Ždrelac. Zanimljiva činjenica je da su Pašman i Ugljan nekada činili jedan otok².

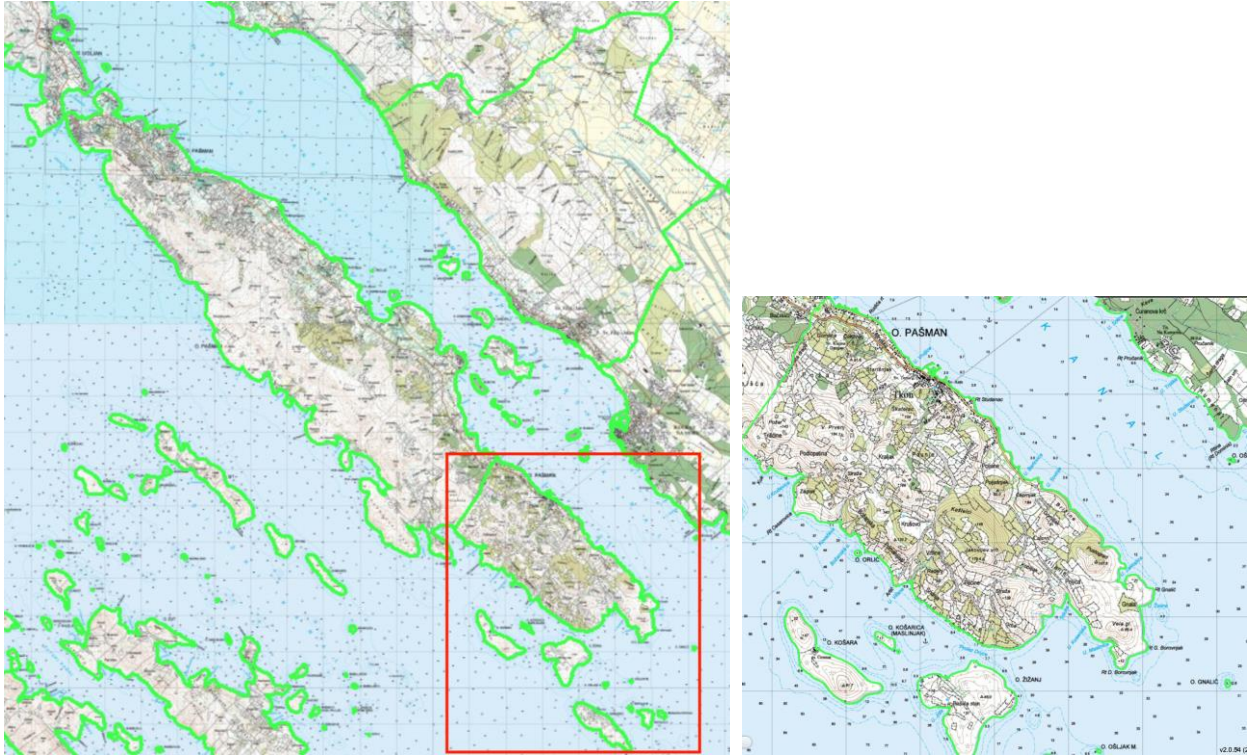
Položaj i veličina otoka Pašmana oduvijek su bili presudni za život i opstanak njegova stanovništva. Blizina gradova Zadra i Biograda, veze s drugim kopnenim naseljima te s drugim naseljima zadarskih otoka, zatim postojanje obradivih površina, uz relativno dobar položaj u odnosu na pomorski pravac Zadarskim i Pašmanskim kanalom, uvjetovali su da je ovaj otok oduvijek među otocima zadarskog arhipelaga imao istaknuto značenje.

Tkon je relativno mala općina s obzirom na površinu i broj stanovnika, položaj i područje koje zauzima, kao dio otoka Pašmana u Jadranskom moru. To je općina koju karakteriziraju netaknuta priroda, čisto more, pješčane plaže, razvedena obala, bogata povijest i baština. Općina se prostire na 15 km², što čini 24 % ukupne površine otoka Pašmana. Na sjeverozapadu općina graniči s općinom Pašman, koja je ujedno i najveća općina otoka Pašmana. Ukupna dužina obale otoka iznosi 63,34 km.

---

² Prije produblivanja kanala u prolazu Ždrelac koje je obavila austrijska vlada između 1888. i 1891. dubina prolaza za oseke bila jedva 10-20 cm, logično je zaključiti da su u nedavnoj prošlosti, s obzirom na glacioeustatičke pokrete i opće izdizanje morske razine u Jadranu u postglacijalu, Ugljan i Pašman bili jedinstveno kopno, što potvrđuju i povijesni podaci te stari kartografski prikazi otoka.

Slika 2 Karta otoka Pašmana i općine Tkon, izvor ARKOD

2.1.2. Prometna infrastruktura

Geoprometni položaj općine Tkon velikim dijelom određuje Jadransko more, točnije Srednji i Pašmanski kanal te njegove otočne cestovne veze. Zračni promet nije primarni čimbenik pristupačnosti odredišta, s obzirom da je najbliža Zračna luka Zadar.

2.1.2.1. Cestovna infrastruktura

Na području općine Tkon nalaze se jedna državna, dvije županijske i jedna lokalna cesta, te nekategorizirana lokalna cestovna infrastruktura. Državna cesta D110 je glavna otočka prometnica. Taj longitudinalni cestovni pravac povezuje sva naselja otoka Pašmana, a proteže se u smjeru sjeverozapad-jugoistok na području otoka Ugljana i Pašmana. Otoci Pašman i Ugljan međusobno su povezani mostom u Ždrelcu. Cesta D110 prolazi od sjevera prema jugu, kroz naselja Ugljan, Lukoran, Sutomišćica, Poljana, Preko, Kali, Kukljica (na Ugljanu), zatim prelazi prijelaz Ždrelec i nastavlja dalje kroz naselja na Pašmanu: Ždrelec, Banj, Dobropoljana, Neviđane, Mrljane i Pašman, a završava u trajektnoj luci Tkon. Zahvaljujući toj cesti sva naselja na otoku Pašmanu imaju izravan pristup trajektnoj luci u Tkonu, koja otok povezuje s Biograd na Moru te drugoj trajektnoj luci u Preku, koja otok povezuje s gradom Zadrom. Također, otoci

Pašman i Ugljan su, kao i sva naselja unutar općine Tkon, međusobno povezani autobusnom vezom čiji je vozni red organiziran u skladu s voznim redom trajektnih linija prema Biogradu i Zadru.

Tablica 1 Cestovna infrastruktura na području općine Tkon, izvor: Odluka o razvrstavanju javnih cesta NN17/2020

Oznaka ceste	Opis ceste	Duljina ceste	Dio na području općine Tkon
DC 110	Muline (trajektna luka)- Ugljan – Tkon (trajektna luka)	41, 6 km	2, 2 km
ŽC 6249	Tkon (D110) - T.N. Pustograd	4, 0 km	4, 0 km
ŽC 6248	D110- Čokovac	0, 5 km	0, 5 km
LC 63140	Kraj (D110) - Ugrinić- Tkon (D110)	2,1 km	2, 1 km
Nerazvrstane ceste	Ulice, poljski putevi i druge nerazvrstane javne prometne površine		

Na području općine Tkon državna cesta D110 proteže se od naselja Ugrinić sve do trajektne luke u središtu Tkona u dužini od 2,2 km. Ovaj dio puta, posebno u turističkoj sezoni, pod velikim je opterećenjem i postaje usko grlo općine.

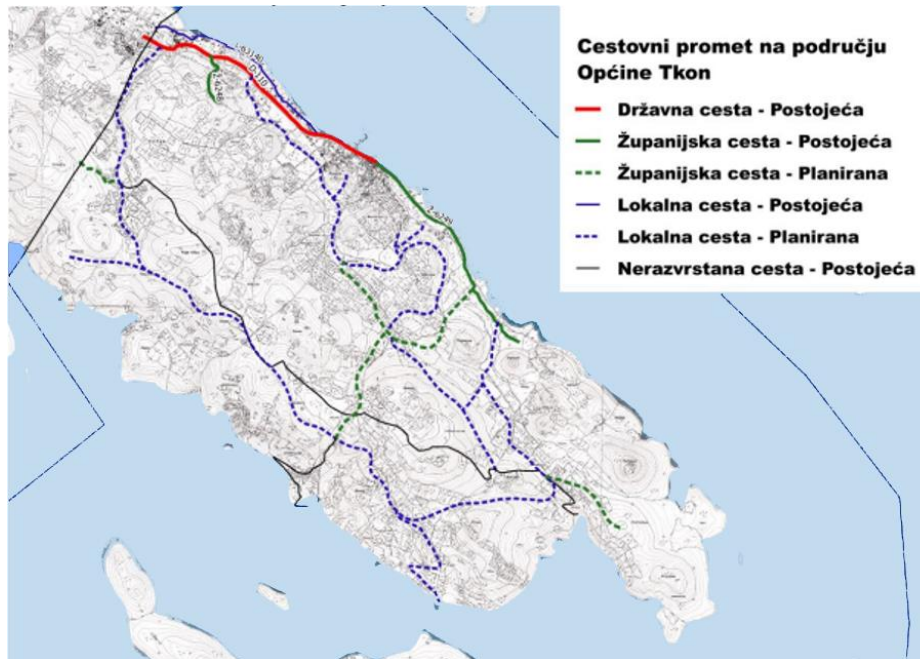
Nastavljajući državnom cestom D110, također u smjeru sjeverozapad-jugoistok, proteže se županijska cesta ŽC 6249, koja počinje u sadašnjoj trajektnoj luci Tkon, a završava u zoni Pustograda. Cijela cesta nalazi se na području općine Tkon u ukupnoj dužini od 4,0 km. S obzirom na širinu ove županijske ceste, koja iznosi 4,0 m Strategijom razvoja općine Tkon predviđeno je širenje ceste i izgradnja javne rasvjete.

Županijska cesta ŽC 6248 proteže se u smjeru sjever-jug, od državne ceste D110 do naselja Čokovac. Dužina ove ceste je 0,5 km, a širina 4,0 m. Na cesti je postavljena javna solarna rasvjeta. Strategijom razvoja općine Tkon predviđena rekonstrukcija iste dodavanjem nogostupa.

Lokalna cesta LC 63140 prostire se u smjeru sjeverozapad-jugoistok. Smjer ove ceste je paralelan s državnom cestom D110. Širina ceste je iznosi 3,0 m, a prema Strategiji razvoja općine Tkon stanje ove lokalne ceste je prihvatljivo.

U nerazvrstane ceste spadaju ulice i poljske ceste te druga nerazvrstana područja na kojima se odvija promet. Te lokalne ceste imaju uglavnom minimalne profile i nepovoljne tehničke elemente, što je posljedica stanogradnje i vlasničkih odnosa, što utječe na kvalitetu i sigurnost prometa. Prema Strategiji razvoja općine Tkon, na lokaciji ulice Kuntrata i području oko tržnice potrebna je dodatna prometna signalizacija.

Može se zaključiti da je općina Tkon dobro povezana s ostalim lokalnim samoupravama na otoku Pašmanu i Ugljanu, ali i da na području same općine ima mjesta za napredak.

Slika 3 Javne ceste na području općine Tkon, izvor PPUO Tkon

Infrastruktura javnog prijevoza na području općine Tkon uključuje autobusno stajalište u trajektnoj luci Tkon. Autobus vozi od Tkona do mjesta Preko na otoku Ugljanu. Ova autobusna linija u prosjeku prometuje oko 10 puta dnevno, ovisno o turističkoj sezoni.

Potrebno je istaknuti i promet u mirovanju, koji je u općini Tkon reguliran u jednoj zoni na 5 lokacija s ukupno 95 vanjskih parkirnih mjesta, a njegovo upravljanje regulirano je Sporazumom o upravljanju i održavanju parkiranja. Od 2017. godine naknade za parkiranje mogu se plaćati putem automatskih automata ili putem m-parkinga (mobilno plaćanje). Razdoblje naplate je sezonsko i naplaćuje se od 15. lipnja do 15. rujna

2.1.2.2. Pomorska infrastruktura

Pomorski promet odvija se kroz morske luke za javni promet i putem luka posebne namjene, poput luka nautičkog turizma i sidrišta. Pomorska putnička luka od velike važnosti za Zadarsku županiju nalazi se u središtu Tkona. Trajektna luka povezuje cestovni promet između Tkona (D110) i Biograda na Moru (D503). Luka je zaštićena s dva lukobrana. Trenutno je u izgradnji nova trajektna luka u Tkonu.

Glavni cilj projekta, koji je započeo 2017. godine, jest poboljšati organizaciju usluga pomorskog prometa tijekom cijele godine kako bi se osigurala dostupnost dnevnim aktivnostima otočkom stanovništvu te smanjile prometne gužve tijekom svakodnevnih špica i turističke sezone. Ovaj će projekt u konačnici doprinijeti smanjenju opterećenja postojećih lučkih kapaciteta i poboljšat će prometnu povezanost, što je preduvjet ekonomskog i društvenog razvoja otoka. Nova luka trebala bi biti dovršena krajem 2021. godine.

Slika 4 Buduća trajektna luka u Tkonu, izvor Luka Tkon

U Ugriniću se nalazi manja luka lokalnog značaja. Jedna nerazvrstana luka nalazi se u Tkonu, a planirana je gradnja druge na lokaciji Gangaro. Luka za sportske brodove i jedrilice, veličine manje od 50 vezova i manje brodogradilište nalaze se u Tkonu.

Pored navedenog, u Tkonu se planira izgradnja manje luke nautičkog turizma do 200 vezova. Na lokacijama uvale Zaklopica, uvale Landin i Triluke predviđena su sidrišta s manje od 50 vezova. Zona za marikulturu trenutno se nalazi na lokaciji Košara, a nova je planirana u uvali Vitane.

Općina Tkon povezana je s kopnom dvjema trajektnim linijama:

- Biograd na Moru– Tkon

Iz Biograda se dolazi izravno na otok Pašman u mjesto Tkon trajektom koji vozi oko 20 minuta.

- Zadar - Preko (otok Ugljan)

Iz Zadra se za 25 minuta trajektom stiže u mjesto Preko na otoku Ugljanu, nastavljajući dalje DC 110 do Tkona.

Slika 5 Prikaz trajektnih linija Biograd-Tkon i Zadar-Preko, izvor google maps, obrada autora

Na trajektnim linijama Zadar – Preko i Biograd – Tkon, trajekt prometuje otprilike deset puta dnevno, dok se u ljetnom periodu broj linija povećava ovisno o potrebama i količini putnika. Autobusne linije na relaciji Tkon – Preko, koje spajaju otoke Pašman i Ugljan, usklađene su sa spomenutim trajektnim linijama. Trajektne linije koje povezuju otok Pašman sa susjednim otocima ne postoje.

2.1.2.3. Ostala prometna i druga infrastruktura

Na području općine Tkon ne postoji željeznička prometna infrastruktura. Isto tako, na području općine Tkon ne postoje heliodromi, zračna pristaništa niti letjelišta, kao ni zračna pristaništa na vodi.

Biciklističke staze

Na otoku Pašmanu postoje dvije biciklističke staze, jedna brdska, a druga rekreativna. Staze su označene brojevima 7 i 8 te zajedno čine jednu kružnu stazu po cijelom otoku. Staze su označene putokazima. Ruta 7 prolazi sredinom otoka, uglavnom po zemljanom putu. Puna je prelijepih vidikovca s kojih se pogled pruža na Pašmanski kanal i Kornate s druge strane. Ruta je zahtjevnija i nudi mnogo mogućnosti za skretanje u skrivene uvale. Sa staze 7 lako se spustiti prema bilo kojem mjestu otoka Pašmana. Ruta 8 je lakša rekreativna staza bez previše uspona. Ova staza prolazi kroz svih devet mjesta na otoku Pašmanu. Staza počinje u Tkonu i završava u Ždrelcu, posljednjem u nizu naselja na otoku. Za povratak postoje dvije mogućnosti: povratak istim putem kojim ste stigli ili brdskom stazom broj 7.

Općinom Tkon prolazi i Mediteranska biciklistička ruta – EuroVelo8. Ruta 12 Zadar – Pakoštane, polazi iz centra Zadra do luke Gaženica, nastavlja se u Preku na otoku Ugljanu, gdje se spaja s glavnom otočnom cestom D110 sve do Tkona. Dalje se vraća na kopno u Biograd na Moru i završava u Pakoštanima.

Vodoopskrba i odvodnja

Strateškim investicijskim projektom „Razvoj vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda aglomeracije Biograda na Moru, Pašman i Tkon“, sufinanciran sredstvima iz EU fondova, završit će se izgradnja kanalizacije i vodovodne mreže te će se rekonstruirati postojeći cjevovodi. Na otoku Pašmanu jedan biološki uređaj najviših svjetskih ekoloških standarda izgradit će se četiri kilometara jugoistočno od Tkona, a drugi na drugom kraju otoka kod Ždrelca. Projekt uključuje i rekonstrukciju cjevovoda prema otoku Pašmanu i to na dijelu između kopna i otoka Babac. Rješavanje sustava vodoopskrbe i odvodnje na istaknutom području omogućuje gospodarski razvoj, osobito turizma, ali i povećava kvalitetu života, pozitivno utječe na gospodarenje vodenim resursima i unaprjeđuje stupanj zaštićenosti okoliša.

2.2. Ponuda i karakter destinacije

Sve prisutniji pristup razvoja turizma je ostvarenje održivoga razvoja. Održivi razvoj pretpostavlja da se prirodni, kulturni i ostali turistički resursi čuvaju za buduće korištenje, a istovremeno ih koriste i sadašnje generacije. Razvoj turizma, ako je dobro i pravilno planiran i razvijan u duhu održivog razvoja, može pridonijeti u ekonomskom aspektu, očuvanju prirodnih i kulturnih resursa područja. Dakako, sve uz nužnu suradnju turističkog i kulturnog sektora.

Za planiranje razvoja kulturno-turističkog proizvoda, u ovom slučaju Arca Adriatica, ali i za potrebe marketinga, prvi korak je utvrditi kojim resursima destinacija raspolaže. Na temelju identifikacije, objektivno i trajno se utvrđuje značaj kulturno-turističkih atrakcija te njihovih razvojnih potencijala, ali i stupanj njihove tržišne spremnosti.

Kreiranje novih specifičnih i karakterističnih turističkih proizvoda danas je nužni trend s obzirom da je klasični ponuda „sunca i mora“ postala nedovoljna. Većina tipologija se upravo bazira na atrakcijama koje predstavljaju glavni motiv putovanja. U tom kontekstu, s aspekta atrakcija, destinacije možemo klasificirati u dvije opće kategorije. Prva kategorija su destinacije u kojima dominiraju prirodne atrakcije (planinske, jezerske, morske destinacije...), a druga su one u kojima dominiraju atrakcije koje je stvorio čovjek (kulturne destinacije, destinacije tematskih/zabavnih parkova...). Općina Tkon obiluje prirodnim i kulturnim resursima koji će biti predstavljeni u sljedećim poglavljima.

2.2.1. Prirodni resursi

Osnovno obilježje geomorfologije otoka obilježava dalmatinski tip pružanja obalnog reljefa usporednog s obalom. Geomorfološka diferenciranost otoka istaknuta je između pretežno krševitijega i strmijeg jugozapadnog dijela otoka i uravnjenijega sjeveroistočnog dijela. Na jugozapadnom dijelu otoka Pašmana prevladavaju vapnenačke naslage, a razvili su se istaknuti oblici karakteristični za krški reljef, koji su vrlo istaknuti i česti na hrvatskim otocima. Suprotno, sjeveroistočni dio otoka ima povoljniji, dolomitni sastav i građu, ali i nagib stijena. Otuda i uravnjeniji tereni, blaži i pitomiji predjeli, premda također krški, ali sa znatno manje izraženim stjenovitim oblicima krškog reljefa. Glavni otočni hrbat dosiže najveću visinu na SZ dijelu otoka na vrhu Veli Bokolj (272 m).

Istaknutost specifičnih oblika ogoljeloga krškog reljefa, posebice pašnjačkih kamenjara, u pojedinim predjelima otoka Pašmana posljedica je eksploatacije nekadašnjih šuma i makija te preneglašene stočarske aktivnosti.

Za krški prostor karakteristični speleološki objekti, poput spilja i jama, česte su pojave i na otoku Pašmanu. Na području otoka nalazi se oko 30 spilja. Posebno su zanimljive Vela Pećina na Komornjaku iza Neviđana s nekoliko dvorana, jezercem i spiljskim oblicima, Bobića pećina blizu uvale Soline iza Pašmana, također s nekoliko dvorana i vodom, Marišćica kod Pašmana, pećine kod Banja i one u predjelu Pećine južno od Tkona. Jugozapadno od Tkona, nalazi se Medicina na samoj razini obale na zapadnom rtu uvale Kruševica, čiji naziv vjerojatno dolazi od obitavališta sredozemne medvjedice. Većinu speleoloških objekata bi trebalo detaljnije istražiti.

Tkon ima mnogo prelijepih plaža, pješćanih uvala, i iznad svega - obalu okruženu kristalno čistim morem. Na zapadnoj i jugozapadnoj strani otoka obale su strmije i razvedenije, a obilježava ih klifovita, strma obala, puna škrapa i hridi, koja je ispresijecana uvalama i malim zaljevima čije su obale blage i pristupačnije. Jedna od poznatijih je plaža Vitane koja je poznata po robinzonskom turizmu.

Slika 6 Obala prema Srednjem kanalu, Škraping 2015., fotograf Boris Kačan

Uvale uz obalu Pašmanskog kanala su pliće i manje usječene u reljef od uvala uz obalu Srednjeg kanala. Uvale čine ušća sitnih suhodolina, draga, potoka i vododerina, pa se u njihovim dnima akumulira materijal te mnoge stoga imaju pješčana dna. Središnja plaža Vruljice najpopularnije je mjesto za provođenje slobodnog vremena s mnogo posjetitelja, gostiju i lokalnog stanovništva svih generacija. Plaža u Ugriniću je relativno nedavno obnovljena i opremljena, pa je postala jedna od omiljenih. Na drugu stranu od glavne plaže Vruljice, nalazi se još jedna popularna plaža Južnja (Studenac). Ove su plaže dugo vremena bile sunčališta i kupališta samo za djecu i turiste, dok su mještanima bile draže druge lokacije. Nekada su se mladi kupali na molu gdje je morska voda bila potpuno bistra jer još nije bilo čamaca s motorima. Omiljeno mjesto kupanja starije populacije bio je "parapet" gdje su hrabri skakali s visokih zidova mola.

Niže prema jugu, nakon plaže Južnje, nalazi se plaža Studenac (Rutak), iza koje slijedi još jedna pješčana plaža zvana Plažine. Plaža Poljane (Artić, Hawaii) postala je posebno popularna među mladima, ponajviše zbog ljetnih zabava na plaži. Plaža Bartovica jedina je 'pet friendly' plaža na području općine Tkon. Na jugoistočnoj strani otoka nalazi se uvala Zaklopica koja nudi prirodni zaklon od vjetrova jedrilicama i jahtama, a u uvali se nalazi i restoran. Ostali dijelovi obale oduvijek su privlačili nudiste. Plaža Sovinje, danas dio nudističkog kampa FKK Sovinje, primjer je pješčane plaže i kontakta strmih, lako trošivih strmaca i usjeka te sredozemnih kultura i autohtone vegetacije.

Slika 7 FKK "Sovinje" – plaža, izvor TZO Tkon

2.2.2. Kulturni resursi

Kada govorimo o ponudi i karakteru destinacije, važno je prepoznati vrijednost kulturnih resursa i njihovu ulogu u kreiranju turističkog identiteta. Kulturni resursi su jedinstveni i neponovljivi jer ne postoje dva ista kulturna resursa ili dvije identične kulture. Cilj ovog poglavlja je identificirati lokalitete trenutnih, ali i potencijalnih kulturno-turističkih atrakcija. Valorizacijom kulturnih resursa čuva se kultura od izumiranja i zaborava, podiže se vrijednost kulture te se jača lokalni kulturni identitet. Također, ostvaruje se prepoznatljivost na turističkom tržištu.

Kulturnu baštinu čine pokretna i nepokretna kulturna dobra od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja. Njezino čuvanje važno je za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta. Kulturnim dobrima, prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, smatraju se:

- pokretne i nepokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja,
- arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost,
- nematerijalni oblici i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentacija i bibliografska baština
- zgrade, odnosno prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima

2.2.2.1. Materijalna kulturna baština

Ovo poglavlje obrađuje lokalitete kulturnih dobara smještenih u općini Tkon, počevši od fortifikacija, ruralne arhitekture i krajolika, arheoloških nalazišta, sakralnih spomenika sve do lokaliteta koji su vezani uz pomorsku baštinu. Svi lokaliteti čuvaju bogatu povijesnu priču potencijalno zanimljivu svakom posjetitelju čime se nadopunjuje cjelokupna priča o bogatoj pomorskoj baštini Tkona.

a) Fortifikacije

Pustograd

Na Pustogradu, iznad zaljeva Zaklopica, je u 6. st. sagrađena utvrda, ispod koje se nalazilo prvobitno naselje. Utvrda kontrolira južni ulaz u Pašmanski kanal te pripada sustavu utvrda, izvidnica i drugih postaja raspoređenih duž jadranskih pomorskih ruta u vrijeme cara Justinijana.

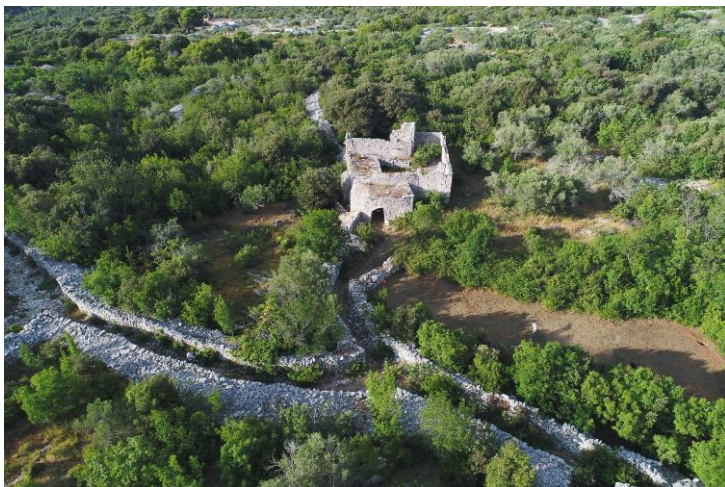
Slika 8 Pustograd, fotograf Boris Kačan

Perimetralni zid utvrde spušta se od vrha niz prisojnu stranu brda prateći konfiguraciju terena, time zatvarajući nepravilni kružni prostor veličine 85x75 m. Zid je sačuvan do visine od 1 m. Na sjevernoj i južnoj strani, uz unutrašnje lice obrambenog zida, sačuvane su dvije kule. Ona južna gotovo je u potpunosti sačuvana, dok su od sjeverne kule sačuvani samo temelji. Unutar zidina su tragovi dviju građevina, stambene zgrade i cisterne za vodu. Utvrda je služila kao refugijum, pribježište za

stanovništvo 11 dijela otoka Pašmana u kritičnim trenucima. Danas je Pustograd važno arheološko nalazište upisano u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske pri Ministarstvu kulture.

Veliki tor/ Ugrinić dvor

Veliki tor, odnosno Ugrinić dvor, smješten u šumi Crnika, kompleks je izgrađen vjerojatno krajem 16. stoljeća na putu do luke, sidrišta koja se nalazi u južnom dijelu otoka. Ostavština je obitelji Ugrinić koja potječe od drevne hrvatske plemićke obitelji Šubić koja je ovdje utočište pronašla prije invazije Turaka.

Slika 9 Veliki tor / Ugrinić dvor, fotograf Boris Kačan

To je sklop sagrađen u kamenu, četvrtastog je tlocrta te visine dva kata s masivnim kontraforima. Nalazi upućuju da je kompleks mogao primiti oko 50 ljudi. Cijeli kompleks ima obilje manjih i većih soba, s ostacima nekadašnje kuhinje, radnog prostora i skloništa za domaće životinje. Ostaci dobro očuvane velikog kule sugeriraju da ju je koristila glava obitelji. Uz toranj nalaze se ostaci cisterne. Veli tor predstavlja obrambenu građevinu tradicijske arhitekture te je upisan u Registar kulturne baštine Republike Hrvatske pri Ministarstvu kulture. U tijeku su restauratorski radovi na vanjskom glavnom ulazu u objekt.

b) Ruralno graditeljstvo i urbanizam

Najstariji dijelovi današnjeg Tkona, s tipičnim dalmatinskim kamenim kućama s gospodarskim prostorijama u prizemlju i stambenim prostorom na katu, još su vidljivi u dijelovima Pelastra i Rudića dvora. U predjelu Rudića dvora nalazi se i Glagoljaška ulica, gdje su vidljivi i natpisi na glagoljici ucrtani na okovima starih kuća.

Stara jezgra današnjeg **naselja Ugrinić** također je vrijedan primjer pučke gospodarske i stambene arhitekture.

Slika 10 Pelastar, fotograf Boris Kačan

Trg Kolečće i seoska gusterna

Centar Tkona nekada je bio „koledište“, u lokalnom dijalektu poznat i pod nazivom „kolečće“, gdje se nalaze javni bunar i gusterna. Cisterna (gusterna) za pitku vodu – kišnicu izgrađena je početkom 20. stoljeća u Tkonu. Nalazi se nasred mjesta, ima veliki plac za sakupljanje vode i podzemna betonska spremišta kapaciteta 500 tona. Tijekom jeseni, zime i dijela proljeća bila je otvorena i zadovoljavala je potrebe za vodom za kuhanje i piće, dok je ljeti bila zatvorena i voda se uzimala svaki drugi dan u količini jedan kabal (vjedro) po obitelji.

U neposrednoj blizini, na trgu, od davnina postoji bunar s boćatom vodom koja se upotrebljavala za napoj stoke, zalijevanje povrća i pranje. Nedjeljom i praznicima na Kolečću se igralo narodno kolo i pjevale su se narodne pjesme.

Slika 11 Kolečće - gusterna i trg, fotograf Boris Kačan

Ljetnikovac D'Erco (Đardin)

Plemićka i veleposjednička obitelj D'Erco, porijeklom iz Štajerske u Austriji, živjela je i djelovala u Zadru. Na svom posjedu u Tkonu izgradili su ljetnikovac u neoklasicističkom stilu (1812.). Uz kuću je izgrađena i cisterna (gusterna) za pitku vodu, a u blizini kuće uljara (mlin), gostionica, bočalište te perivoj. U moru ispred kuće izgrađen je ograđeni ribnjak s vratima koji je radio po principu plime i oseke. Kad bi riba ušla u ribnjak zatvarala bi se vrata, a kad bi nastupila oseka riba bi se jednostavno ulovila. Veleposjednici su imali važnu ulogu gospodarstvenika u tadašnjem Tkonu. Nakon Drugog svjetskog rata vlasnici su napustili kuću pa je nacionalizirana. Kasnije je posjed otkupljen i pretvoren u luksuznu kuću za odmor / mali hotel u privatnom vlasništvu.

Slika 12 Ljetnikovac De Erco, fotograf Boris Kačan

Suhozidi

Čitav otok Pašman prekriven je suhozidima koji su zaštićeni spomenici kulture, a od 2018. godine dio su UNESCO-voeg Reprezentativnog popisa nematerijalne baštine čovječanstva. Umijeće suhozidne gradnje odnosi se na izradu konstrukcija od kamena tako da se kamen postavlja jedan na drugi, bez upotrebe vezivnog materijala, osim ponekad suhe zemlje. Strukture suhozida su rasprostranjene uglavnom na strmim terenima – unutar i izvan naseljenih područja. Stabilnost građevina osigurana je pažljivim odabirom i postavljanjem kamena, a strukture suhozida oblikovale su brojne krajolike stvarajući tako različite načine stanovanja, poljoprivrede i stočarstva. Jedna od važnih uloga suhozida je i sprječavanje klizišta i poplava te u borbi protiv erozije i dezertifikacije zemlje kako bi se poboljšala biološka raznolikost i stvorili odgovarajući mikroklimatski uvjeti za poljoprivredu. Kamene strukture suhozida

uvijek su građene u savršenom skladu s okolinom, a tehnika gradnje je primjer skladnog odnosa između ljudi i prirode.

Slika 13 Suhozidi, fotograf Boris Kačan

Na otoku Pašmanu unutar vanjskih zidova suhozida mogu se naći pastirska skloništa. Najpoznatiji primjeri su Calovi tori i Brzića tori. Calovi tori služili su kao bunker za žene i djecu tijekom Drugog svjetskog rata.

c) Sakralne znamenitosti

Župna crkva sv. Tome Apostola

Župna crkva sv. Tome Apostola nalazi se u samom centru mjesta Tkon. Crkva se u izvorima prvi put spominje u drugoj polovici 11. stoljeća kao crkva sv. Marije. To je trobrodna građevina dimenzija 24 x 11 metara sa pravokutnim svetištem istaknutim u prostor na jugoistočnoj strani. Najstariji sačuvani dio crkve je upravo romaničko pravokutno svetište na koje je nadograđena trobrodna crkva bazilikalnog oblika. Povišeni glavni brod od bočnih razdvaja kolonada stupova. Uz jugozapadnu stranu pročelja nalazi se trokatni kameni zvonik s četiri zvona koji svjedoči o njenom romaničkom podrijetlu.

Slika 14 Župna crkva sv. Tome, fotograf Boris Kačan

U prvoj polovici 18. st. crkva se modernizira velikim mramornim baroknim oltarom i dva bočna oltara, a nadograđen je i zvonik. Nad glavnim oltarom se nalazi drvena slika Bogorodice na prijestolju. Zadarski nadbiskup Vicko Zmajević posvećuje je 1742. godine, o čemu svjedoči natpis na mramornoj ploči na zidu glavne kapele. Crkva je obnovljena 1938. godine, no u savezničkom bombardiranju 1944. godine su stradali i crkva i zvonik. Crkva je sanirana 1956., no zvonik tada nije vraćen u svoj izvorni oblik. Srušeni zvonik, odnosno piramidalni vrh i tambur zvonika vraćeni su u prvobitno stanje. Restauratorski radovi završeni su 2019. godine. Župna crkva sv. Tome apostola upisana je u Registar kulturnih dobara RH pri Ministarstvu kulture.

Danas u župnoj crkvi djeluju crkveni pučki pjevači koji njeguju glagoljsko pučko crkveno pjevanje. Ova vrsta pjevanja datira iz starih vremena i danas je prepoznata kao nematerijalna baština, a nosi prestižnu oznaku Hrvatskog otočnog proizvoda.

Benediktinski samostan sv. Kuzme i Damjana

Benediktinski samostan smješten je na brdu Čokovac, oko 2 km sjeverozapadno od centra Tkona. Samostan je do 17. stoljeća nosio ime Rogovska opatija, a danas je znan kao benediktinski samostan sv. Kuzme i Damjana.

Kompleks se sastoji od crkve, zvonika i sklopa stambenih zgrada. Prvu crkvu biogradski biskup Teodorik izgradio je 1059. godine na temeljima stare bizantske utvrde i ranokršćanske crkve. Benediktinci su samostan osnovali u 12. stoljeću, nakon što su Biograd 1125. godine razrušili Mlečani. Prva faza izgradnje je iz vremena romanike. Nakon što je samostan stradao sredinom 14. stoljeća, uslijedila je temeljita obnova. Crkva je u tom zahvatu sagrađena u obliku redovničke crkve gotičkog stila s pravokutnom apsidom presvođenim križno rebrastim svodom. U crkvi se nalazi gotičko Tkonsko raspelo s početka 15. stoljeća, rad majstora Menegela Ivanova de Canalisa koji je bio učenik Paola Veneziana, dugo znanog kao majstor Tkonskog raspela.

Slika 15 Čokovac, samostan Sv. Kuzme i Damjana, fotograf Boris Kačan

Samostan je stoljećima bio središte pismenosti i kulture, posebno glagoljaškog naslijeđa sve do zatvaranja 1808. godine. Iz bogatog crkvenog inventara samostana formirana je riznica. Sačuvana je najbrojnija zbirka glagoljskih natpisa uklesanih na kamenu. Ovdje je nastao vrijedan hrvatski prijevod Regule sv. Benedikta iz 14. stoljeća koji se danas čuva u HAZU u Zagrebu. Osim Regula, Pašmanski brevijar i Tkonski zbornik, dva su glagoljička spomenika koji imaju posebnu vrijednost za povijest hrvatske srednjovjekovne književnosti. U Državnom arhivu u Zadru čuva se Libellus Policorion - Rogovski

kartular iz 14. stoljeća, koji sadrži prijepise isprava i popis dobara benediktinskog samostana prvo Sv. Ivana Evanđelista u Biogradu, a zatim Sv. Kuzme i Damjana na Pašmanu.

Samostan je obnovljen 1965. i danas je jedini aktivni muški benediktinski samostan u Hrvatskoj. Spomenik je nulte kategorije i upisan je u Registar kulturnih dobara RH pri Ministarstvu kulture.

Crkva Gospe od sedam žalosti / Crkva Gospe Žalosne

Na brdu Kalvarija iznad samog mjesta nalazi se crkva Gospe Žalosne, ili kako se često naziva Gospa od sedam žalosti. To je jednobrodna longitudinalna građevina sa pročeljem na sjevernoj strani. Povjesničar Carlo F. Bianchi navodi da je crkva građena krajem 18. st. Do crkve sa sjeverne strane penje se put (Skale Gospe Žalosne) koji je dug stotinjak metara.

Slika 16 Crkva Gospe od sedam žalosti / Crkva Gospe Žalosne, fotograf Boris Kačan

101 kamena stuba s križnim putem vodi na vrh brda odakle svi mogu uživati u veličanstvenom pogledu na Tkon i otočice Pašmanskog kanala.

Crkva Sv. Antuna Pustinjaka / Crkva sv. Antuna Opata

Crkva sv. Antuna Opata (ili Pustinjaka) nalazi se u centru Tkona. Radi se o jednobrodnoj longitudinalnoj građevini s pročeljem na sjevernoj strani. Povjesničar Carlo F. Bianchi navodi da je crkva sagrađena po

oporuci glagoljaša Ante Palaskovicha (vjerojatno lokalno prezime Palaškov) 1672. godine. Glavni mramorni oltar je s početka 19. stoljeća. Bratovština Sv. Antuna djeluje i danas.

Slika 17 Crkvice Sv. Antuna Pustinjaka / Crkva sv. Antuna Opata, fotograf Boris Kačan

d) Arheološka nalazišta

Arheološko nalazište Poljana

Lokalitet Poljana nalazi se uz samu morsku obalu, nekih 1,5 km zračne linije južno od centra Tkona. Toponim Poljana spominje se u srednjovjekovnim izvorima, obzirom da se radilo o najplodnijoj zemlji na području naselja Tkona. Prema usmenoj predaji, na ovom mjestu se nekada nalazila crkva sagrađena u čast pape Aleksandra (105-115 po. Kr.). Arheološka istraživanja započela su 2015. godine te se prema nalazima na terenu pretpostavlja se da se na tom mjestu nalazila rimska vila rustica i (ili) crkva sv. Aleksandra.

Podvodno arheološko nalazište - Gnalić

Važni podvodni arheološki lokalitet, potonuli brod s trgovačkim teretom otkriven je šezdesetih godina 20. stoljeća kod stjenovitog otočića Gnalić, dok se brodolom dogodio 1583. godine. Predmeti pronađeni na olupini pripadaju brodskoj opremi te teretu koji se sastojao od gotovih proizvoda, polufabrikata do sirovina. Raznovrstan teret koji je ukrcan u Veneciji za Carigrad (Istanbul) potječe iz raznih krajeva Europe te s jedne strane prezentira europsku proizvodnju i trgovinu, a s druge potražnju za europskim proizvodima na drugim tržištima.

Slika 18 Otok Gnalić, fotograf Boris Kačan

Od 2012. godine arheološka istraživanja su ponovno pokrenuta i kako se planira potrajat će više godina. Većina predmeta s broda nalazi se u Zavičajnom muzeju Biograda na Moru.

e) Pomorska baština

Parapet (luka) u Tkonu izgrađen je tijekom 19. stoljeća za vrijeme Austrougarske vladavine. Luka je nastajala nasipavanjem kamenja od nekadašnjeg lukobrana. Nasipavalo se prema sjeveru u obliku pravokutnika. Lučko svjetlo postavljeno 1910. godine. Prvi parabrod koji je vozio na lokaciji Zadar-Tkon-Biograd na Moru pristao je u novoizgrađenu luku 1893. godine.

Slika 19 Parapet, fotograf Boris Kačan

Parapet je kasnije samo nadograđen čime je povećan kapacitet vezova, kojih danas ima oko 90. Među brodicama, mogu se vidjeti i tradicionalni drveni brodovi – kaići, leuti i gajete koji su prilagođeni modernom načinu života.

Istezalište manjih brodova - škver

U neposrednoj blizini parapeta nalazi se i tradicionalno istezalište manjih brodova. To je mjesto za izgradnju, popravak i skladištenje brodica. Smješteno je na pogodnom mjestu morske obale, dijelom se lagano spušta prema morskoj površini, a dijelom je u moru.

Slika 20 Istezalište manjih brodova, fotograf Boris Kačan

Veliki dio popravka plovila čini sama priprema. Brod prvo treba izvaditi iz mora. Na kosinu koja se spušta u more uz pomoć podupirača (u dijalektu važi) brodovi se vuku ručno, dok se danas vuku i dizalicom na radnu površinu u dvorištu. U tkonskom škveru se i danas koriste tanke drvene grede zvane palanka, koje se ručno pomiču zajedno s brodom. Na kosini se s obje strane postavljaju i uklanjaju po 4 željezne utege na svakoj strani) kako bi se zajedno s brodom potopile u more te kako bi se brod na njih mogao osloniti. Podupirači su obloženi životinjskom masnoćom kako bi se lakše klizale. Brod se potom oslobađa od podupirača i montira se kobilica (kolumbus) na kratkim drvenim gredama (kantiri) i na bokovima ga podržavaju stalci (kavaleti). Nakon gore objašnjenih radnji, brod je spreman za manje ili veće popravke.

Nažalost, danas djeluje tek nekoliko takvih brodogradilišta, odnosno istezališta, na jadranskoj obali i otocima.

2.2.2.2. Nematerijalna kulturna baština

Uz spomenuta materijalna kulturna dobra općine Tkon, nezaobilazno je spomenuti i ona nematerijalna koja također doprinose i oblikuju lokalni kulturni identitet. Prema Ministarstvo kulture nematerijalna a kulturna baština obuhvaća: „prakse, predstave, izrazi, znanje, vještine, kao i instrumente, predmete, rukotvorine i kulturne prostori koji su povezani s tim, koje zajednice, skupine i, u nekim slučajevima pojedinci, prihvaćaju kao dio svoje kulturne baštine. Nematerijalnu kulturnu baštinu, koja se prenosi iz generacije u generaciju, zajednice i skupine stalno iznova stvaraju kao reakciju na svoje okruženje, svoje uzajamno djelovanje s prirodom i svoju povijest. Ona im pruža osjećaj identiteta i kontinuiteta te tako promiče poštovanje za kulturnu raznolikost i ljudsku kreativnost.“

Glazba, ples i gastronomija protežu se kroz sve sfere svakodnevnog života na otoku i ostale su sačuvane do današnjih dana. Danas su dio turističke ponude općine Tkon kroz manifestacije i restoransku ponudu. Ostale vještine i znanja, od tradicijskih rukotvorina i drugih praksi, dijelom su naznačeni, i predmet su interpretacijskog plana za razvoj kulturno-turističke destinacije.

a) Tradicijska glazba i ples

U Tkonu se na središnjem trgu Kolešću nedjeljom plesalo tradicionalno kunjsko kolo. Glavni akteri, odnosno plesači bile su mlade djevojke i žene svih dobnih skupina, ali i neoženjeni muškarci. Postoje dvije vrste kunjskog kola: raspjevano kunjsko kolo i ono tiho. Pjevanje karakterizira pjevanje u dva tona, prva osoba započinje pjesmu samostalno, a zatim se svi ostali pridruže. Ples nije bio popraćen glazbom. Danas tu tradiciju njeguje folklorna skupina "K.U.U. Kunjke".

Redovnici benediktinskog samostana na Čokovcu ponad Tkona bili su posebno odgovorni za širenje, njegovanje i čuvanje glagoljice, ali i glagoljaškog crkvenog pjevanja. Samostanske molitve i pjevanja u diftonzima nadahnule su zajednicu, pa je naizmjenično pjevanje muških i ženskih zborova u župnoj crkvi u Tkonu snažno ukorijenjeno i održavano do danas. Tkonska vjerska zajednica svjedoči o simbiozi crkvene i narodne (tradicionalne) glazbe koja je važan element za kontinuitet i opstanak tradicionalnog glagoljaškog pučko crkvenog pjevanja.

Pučki pivači crkve sv. Tome Apostola u Tkonu izvode ovu vrstu pjevanja tijekom cijele godine, a najaktivniji su tijekom korizmenog razdoblja, posebno u Velikom tjednu prije Uskrsa. Danas su oni pravi čuvari i promotori glagoljaškog pučkog crkvenog pjevanja koje je zabilježeno na multimedijalnoj monografiji „Glagoljaško pučko crkveno pjevanje u Zadarskoj nadbiskupiji“ izdanoj na CD-u i DVD-u. Glagoljaško pučko crkveno pjevanje upisano je u Registar nematerijalne baštine Republike Hrvatske i kao takvo predstavlja neprocjenjivu vrijednost za cjelokupnu kulturu zajednice Tkona.

b) Tradicionalna kuhinja

Otočka je kuhinja vrlo jednostavna i zdrava, a temelji se na lokalnim i sezonskim sastojcima, ribolovu i poljoprivrednom uzgoju te se može definirati kao tipična mediteranska prehrana. Mediteranska prehrana od 2013. godine upisana je na UNESCO Reprerativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Glavni aspekti ove prehrane uključuju proporcionalno visoku potrošnju maslinovog ulja, mahunarki, nerafiniranih žitarica, povrća i voća, umjerenu do visoku konzumaciju ribe, umjerenu konzumaciju mliječnih proizvoda i vina te nisku potrošnju mesnih proizvoda. Međutim, mediteranska prehrana obuhvaća više od hrane. Ona podrazumijeva skup vještina, znanja, praksi i tradicija, od krajolika do stola, uključujući usjeve, žetvu, ribolov, očuvanje, obradu, pripremu, a posebno konzumaciju hrane.

Gastronomski otočki specijaliteti mogu se kušati u većini restorana u Tkonu. Lista tipičnih otočkih jela:

- **Kunjka** – mjesto Tkon i cijeli Pašmanski kanal poznati su po ovim vrlo ukusnim školjkama kunjkama (lat, Arca noae). Kunjke treba tražiti na pozicijama koje su zaštićene od jačeg udaranja mora, ali gdje je istodobno njegovo strujanje jače. Kunjke se vade ili ručno, roneći sakupljajući pojedinačne školjke, ili brodicama, koristeći posebno prilagođene kuke (kunjar) koje se vuku duž morskog dna. Kunjkarenje je vještina koja je u gotovo izvornom obliku ostala sačuvana do danas.
- **Peka** je poznato dalmatinsko jelo pripremljeno s povrćem i mesom ili morskim plodovima. Janjeće meso i hobotnica nadaleko su poznati i omiljeni. Peka je i naziv za metodu pripreme, a uključuje pečenje jela na otvorenoj vatri uz pomoć pekača od gline ili kovanog željeza.
- **Buzara** - jelo od školjki i rakova. Riječ buzara dolazi od mletačkog naziva za kotlić (busara, buzzara) u kojem se pripremala hrana za posadu na mletačkim galijama. Dvije su najpoznatije buzare - škampi na buzaru i dagnje na buzaru. Škampi na buzaru lijepo se spajaju s rozé vinom, dok se dagnje lijepo uparaju s bogatim bijelim vinom.
- **Slani marinirani incuni** – otok se od davnina oslanjao na svoje prirodne resurse kako bi nahranio i prehranio svoje ljude. Slani marinirani incuni i masline bili su osnovna hrana koja je izdržavala obitelji tijekom zime.
- **Šalša** - ukusni lagani umak od rajčice, luka i začina vrlo je popularan u Hrvatskoj, osobito u Dalmaciji. Domaća šalša odlično ide uz tjesteninu ili rižu ili samo kao prilog.
- **Brudet** je složenija verzija riblje juhe koja se priprema od više vrsta ribe i pokojeg ploda mora s neizostavnim sastojcima – maslinovo ulje, sol i papar, luk i češnjak, peršin i oguljene rajčice. Tradicionalno se servira s palentom, tj. kukuruznom krupicom.
- **Lignje na žaru s krumpirom i blitvom** - popularno domaće jelo sastoji se od svega nekoliko sastojaka, lignje s gradela (roštilja) u pratnji dalmatinskog priloga od kuhanog krumpira i blitve (lat.

Beta vulgaris). Plodovi mora jednostavno se pripremaju s lokalnim maslinovim uljem i peršinom. Lignje su odlična lagana večera, a dobro pristaju uz kvalitetno crveno vino.

- **Frite** su tradicionalna hrvatska slastica od prženog tijesta. Slatko tijesto nalikuje malim krafnama, ali je oblikovano poput malih kuglica, začinjeno limunovom korom, tamnim rumom i posuto šećerom u prahu.
- **Trace** su sušeni krakovi hobotnice, tradicionalno tkonsko jelo koje vole domaći i strani gosti. Hobotnica se lovi kroz cijelu godinu, a njeni se krakovi na žici suše na buri. Tradicionalno, to je zimsko jelo koje se priprema „uz komin“, a postaje sve popularnije i u ljetnim mjesecima.
- **Matar**- ljekovita biljka koja raste uz more. Bere se u nenaseljenim dijelovima gdje je čisto more. Može se spremirati na puno načina, na salatu, s mesom ili ribom.
- Na otoku se nekada proizvodila posebna vrsta ovčjeg sira

2.2.3. Manifestacije

Nematerijalna i materijalna baština općine sačuvana je i njeguje se organizacijom raznih manifestacija. Tako se pomorska baština, vještine i zanati njeguju kroz tradicijsku regatu „Đir po konalu“ i kroz utrku kaića u sklopu Ribarske noći. Ljubitelji aktivnog turizma, koji sve češće posjećuju općinu, također sudjeluju na raznim manifestacijama koje su kreirane po njihovom „guštu“. U te manifestacije ubrajaju se Akvatlon, Pašmanski polumaraton i jedinstvena otočna manifestacija Škraping trčanje.

Manifestacije obogaćuju i unaprjeđuju svakodnevni život zajednice, a ujedno čine i velik dio glavne turističke ponude općine Tkon, uglavnom ljeti, ali i u mjesecima van sezone.

a) Škraping

Škraping je jedinstvena međunarodna treking utrka, karakteristična zbog terena na kojem se odvija, a riječ je o škrapama – oštrim vapnenačkim stijenama. Utrka spada u vrstu ekstremnih sportova. Održava se svake godine na otoku Pašmanu početkom ožujka. Sudjeluje više od 1400 natjecatelja iz jedanaest europskih zemalja.

Slika 21 Škraping 2018, fotograf Boris Kačan

Kako bi uspješno završili utrku, natjecatelji moraju proći kontrolne točke na atraktivnim lokacijama otoka Pašmana koje su označene na karti. Stoga ova trekning utrka ne promovira samo zdrav duh, već i prirodnu i kulturnu baštinu otoka.

Utrka je podijeljena u sljedeće kategorije:

- Maraton (Ultra)- trail utrka dužine oko 45 km
- Challenger: trekning utrka otprilike 25 km
- Active (Đir)- trekning otprilike 12 km
- Light (Obiteljska)- trekning otprilike 6 km.

Tu je i Škrapić, utrka za najmlađe koja se održava dan nakon glavne utrke. Tijekom Škrapinga moguće je posjetiti i Sajam otočnih proizvoda čiji je cilj potaknuti razvoj proizvodnje i očuvanja autohtonih otočkih proizvoda.

b) Sajam otočnih proizvoda

Sajam otočnih proizvoda tradicionalno se održava u Tkonu nekoliko puta tijekom turističke sezone i, kao što je već spomenuto, tijekom manifestacije Škraping. Sajam nudi razne domaće proizvode: džemove i marmelade, likere, rakije, maslinovo ulje, suvenire, prirodne kozmetičke proizvode i druge rukotvorine. Ovaj sajam vezan je uz projekt Hrvatski otočni proizvod (HOP) kojeg provodi Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (MRRFEU). Sjedište poslovnog klastera HOP-a nalazi se u Tkonu te obuhvaća proizvođače s 23 otoka i poluotoka Pelješca. Cilj je zaštititi poljoprivredne proizvode i namirnice te ostale autohtone proizvode, uz poticanje razvoja otočne proizvodnje i podizanje razine kvalitete

proizvoda kroz brendiranje oznakom Hrvatski otočni proizvod. Drugim riječima, cilj je promocija hrvatskih otoka i visoko kvalitetnih proizvoda na domaćem i stranom tržištu. Organizatori ovog najvećeg sajma na Jadranu su „Orlić“ d.o.o., Turistička zajednica općine Tkon i općina Tkon.

Slika 22 Sajam otočnih proizvoda, izvor TZO Tkon

c) Regata tradicijskih brodova „Đir po konalu“

Regata starih drvenih brodova na oštra latinska jedra i trevu pod nazivom „Đir po konalu“ okuplja oko 100 drvenih tradicijskih brodova poput leuta, gajeta i kaića. Događaj povezuje vlasnike brodova, ribare, kalafate, umjetnike, starosjedioce i turiste, sve na jednom mjestu. Jedriličarske posade uglavnom su s otoka Pašmana, Biograda na Moru, Vodica, otoka Murtera, Prvića, Iža i Zlarina. Sudionici regate su pravi ljubitelji jedrenja, tradicijskih drvenih brodica i pomorske baštine. Događaj je podijeljen u nekoliko kategorija: kaić-treva, kaić-oštro idro, gajeta-oštro idro i leut-oštro idro. Manifestacija je započela 2007. godine, ali od 2012. nosi novo ime „Đir po konalu“. Regata započinje u jutarnjim satima, a završava popodne proglašenjem pobjednika uz druženje i zabavu s bogatom ponudom domaće hrane i klapskom pjesmom. Manifestaciju organizira udruga Frkata u suradnji s Turističkom zajednicom općine Tkon i općinom Tkon.

Slika 23 Đir po konalu, izvor TZO Tkon

d) Ribarska noć u Tkonu

Prva ribarska noć održana je 1986. godine, a uspješno traje sve do danas. Svake se godine tradicionalno održava u dane oko 15. kolovoza, blagdana Velike Gospe. Manifestacija se održava na otvorenom prostoru sa štandovima postavljenim na molu gdje mještani nude ribu na žaru, školjke, crno vino i druge lokalne specijalitete u kojima gosti mogu uživati. Već se tradicionalno organizira i koncert žive glazbe te razne igre poput utrke kaića, turnira u boćama i lutrije.

Slika 24 Ribarska noć, izvor TZO Tkon

e) Akvatlon Tkon

Utrka Akvatlon, uključuje trčanje i plivanje po prirodnom terenu, a staze pokrivaju raznolike terene i prikazuju prelijepe plaže, uvale i terene. Plivački segment od 1 km odvija se na mjesnoj plaži Vruljice u Tkonu, a trkački segment sastoji se od trail trčanja stazom dužine 5 km. Za organizaciju utrke zaslužni su triatlon klub TNT Zadar i Turistička zajednica općine Tkon. Utrka se održava u lipnju.

f) Pašmanski polumaraton

Pašmanski polumaraton tradicionalno se održava svake godine u lipnju i na njemu sudjeluju sportaši iz cijele Hrvatske, ali i šire. Polumaraton kreće s vrha mosta koji spaja Ugljan i Pašman, a cilj je u centru Tkona. Nakon utrke sudionike čekaju morski plodovi sa žara, piće i domaća zabava.

g) Susret otočnih klapa u Tkonu

U kolovozu, kod crkve Sv. Ante Opata u Tkonu, održava se Susret otočnih klapa. Cjelovečernji program obiluje nastupima klapa, gostima pjevačima i dobrom zabavom. Pokrovitelji programa su općina i turistička zajednica, a sve u organizaciji klape "Školji".

2.3. Analiza i statistika smještajnih kapaciteta

Pored privlačnih faktora – prirodnih i kulturnih resursa destinacije, razvoj turizma nije moguć bez odgovarajuće turističke infrastrukture. Stoga će se ovo poglavlje usredotočiti na analizu ponude smještaja uz prikaz statističkih podataka broja noćenja i dolazaka. Analiza gostiju bit će promatrana kroz dob, spol, i prema matičnoj državi iz koje dolaze. Na temelju analize postojećih smještajnih kapaciteta, moguća je kvalitetnija projekcija potrebnih smještajnih objekata i ostalih objekata za turizam u budućnosti. Pritom treba imati na umu da buduća ulaganja u smještajne kapacitete trebaju biti usmjerena u one oblike smještaja koji odgovaraju odabranom ciljnom tržištu, odnosno potražnji. To znači da je potrebno prepoznati potrebe zaljubljenika u turizam pomorske baštine te na taj način prilagoditi smještajnu ponudu. Bitno je napomenuti i važnost ove analize u smislu samih posjetitelja. Analizom turista prema spolu, dobi i gledajući državu iz koje dolaze, moguće je stvoriti sliku o trenutnoj potražnji i ponudi Tkona. Sagledat će se turistički promet općine Tkon kroz ostvarene turističke dolaske i noćenja turista, spolnu i dobnu strukturu turista te kroz vremensko razdoblje dolaska, odnosno po mjesecima u godini, ali i kroz prosječnu duljinu boravka turista.

2.3.1. Analiza trenutne ponude smještajnih kapaciteta

Prema Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti koji je stupio na snagu 08.04.2020. godine, ugostiteljski objekti se s obzirom na vrstu ugostiteljskih usluga koje se u njima pružaju razvrstavaju u sljedeće skupine: hotel, kampovi, ostali ugostiteljski objekti za smještaj, restorani, barovi, catering objekti, objekti jednostavnih usluga (NN 85/15). Na području općine Tkon ne postoji hotelski smještaj. Također, nema motela ni hostela. Prema podacima navedenima u tablici 2, smještajni kapaciteti općine počivaju na privatnim iznajmljivačima i kampovima. Najposjećenije kamping lokacije su: Sovinje, Adriana, Brist, Pinja i Marina.

Tablica 2 Broj objekata i kreveta prema vrsti objekta, izvor: izradili autori prema podacima TZO Tkon

Broj objekata i kreveta po podvrsti objekta		
Vrsta objekta	Broj objekata	Broj kreveta
Robinzon	55	204
Apartman	116	702
Kamp- mobile home	6	57
Kampovi	5	552
Vikendica - kuća	149	603
Vikendica – stan	48	191
Kuća stanovnika općine	77	285
Odmaralište za djecu	1	40
Objekti na OPG-u	1	15
Ukupno:	458	2649

Tablica 3 Vrste objekata i broj smještajnih jedinica, izvor: izradili autori prema podacima TZO Tkon

Vrste objekata i broj smještajnih jedinica u općini Tkon						
Vrste objekta	Broj objekata			Broj smještajnih jedinica		
	2017.	2018.	2019.	2017.	2018.	2019.
Kampovi	7	9	9	17	26	164
Nekomercijalni smještaj	234	258	272	234	258	272
Objekti u domaćinstvu	167	169	177	321	324	328
Objekti u OPG-u	0	0	1	0	0	8
UKUPNO	408	436	459	572	608	772

Kada govorimo o vrstama objekata zastupljenima u općini, prednjače kampovi, objekti u domaćinstvu i OPG-ovima te nekomercijalni smještaj. Od kampova su zastupljeni tradicionalni kampovi te kamp odmorišta, dok se glamping ponuda može naći u sklopu kampa Sovinje. Pod objekte u domaćinstvu spadaju: soba, apartman, studio apartman, kuća za odmor, kamp te kamp odmorište, objekt za robinzonski smještaj. Pod objekte na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu spadaju: vinotočje/kušaonica, izletišta, zatim soba, apartman, ruralna kuća za odmor, kamp, odnosno kamp odmorište, objekt za robinzonski smještaj. Osim navedenih objekata u sustav se upisuju i tzv. nekomercijalni objekti, odnosno kuće/stanovi za odmor odnosno kuće/stanovi stanovnika turističke općine ili grada. Nekomercijalni objekti ne naplaćuju uslugu smještaja.

U tablici 3 usporedno su pokazani podaci od zadnje tri godine, počevši s 2017. godinom. Može se zaključiti kako se broj smještajnih objekata u općini Tkon povećava iz godine u godinu što ukazuje na veću potražnju za smještajem pa samim time i na rast turizma u području. Nekomercijalni smještaj je najčešća vrsta smještajnih objekata u općini, a nakon toga slijede objekti u domaćinstvu. U općini Tkon nalazi se 9 lokacija za kampiranje, što su dvije više nego u 2017. godini.

2.3.2. Prikaz statističkih podataka noćenja i dolazaka

Turistički promet općine Tkon promatra se kroz ostvarene turističke dolaske i noćenja turista, spolnu i dobnu strukturu turista te kroz vremensko razdoblje dolaska, odnosno po mjesecima u godini, ali i kroz prosječnu duljinu boravka turista. U analizi su prikazani podaci o zemlji podrijetla turista, spol i dobne skupine kako bi mogli lakše razumjeti i predvidjeti kojoj ciljanoj skupini turista, odnosno potrošača pripadaju. Svi ti faktori pokazuju potencijalnu nišu za kvalitetniju promociju turizma općine Tkon te gdje je prostor za napredak.

Tablica 4 Broj turista po zemljama podrijetla i broj noćenja, izvor: izradili autori prema podacima TZO Tkon

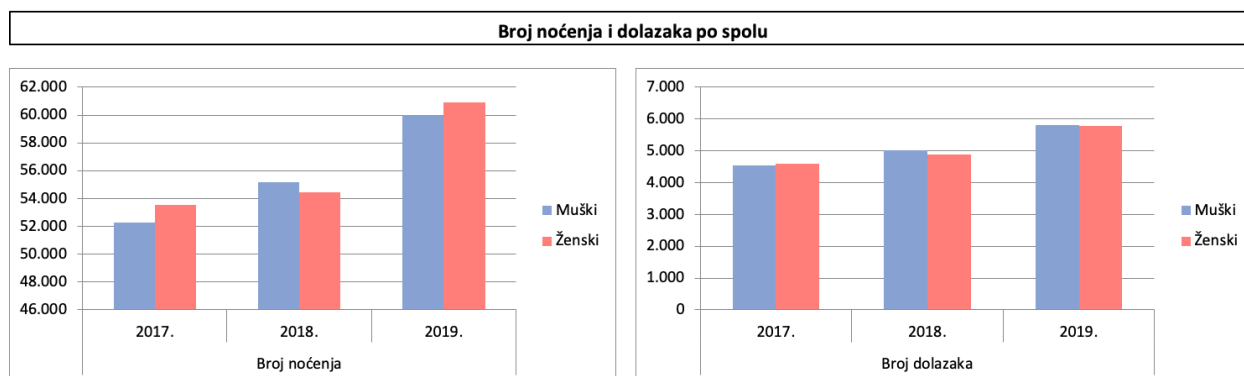
Broj turista po zemljama podrijetla i broj noćenja u općini Tkon						
Država	Broj noćenja			Broj turista		
	2017.	2018.	2019.	2017.	2018.	2019.
Hrvatska	31.850	26.004	29.914	1.537	1.460	1.712
Slovenija	30.103	33.004	34.596	2.966	3.276	3.559
Njemačka	13.853	17.158	19.163	1.231	1.578	1.955
Austrija	8.381	8.753	9.710	748	807	1.022
Češka	7.988	8.692	10.121	897	965	1.171
Slovačka	3.399	2.990	3.471	403	348	414
Poljska	2.253	1.856	2.219	270	193	278
Italija	1.608	1.966	2.311	211	242	281

Mađarska	1.470	1.725	2.070	221	250	346
Bosna i Hercegovina	1.271	2.119	1.646	93	123	106
Nizozemska	847	1.330	1.545	136	160	247
Srbija	701	787	662	57	45	36
Švicarska	563	735	610	76	85	100
Francuska	471	564	417	90	85	78
Švedska	323	54	101	43	8	19
SAD	307	90	132	34	13	10
Belgija	264	348	389	42	48	54
Norveška	123	139	190	19	20	16
Makedonija	87	13	97	5	1	4
Rusija	73	98	50	10	19	8
Danska	71	204	297	8	20	25
Ujedinjena Kraljevina	70	294	231	13	35	35
Australija	62	184	120	7	33	16
Litva	42	28	119	10	4	15
Rumunjska	28	47	80	9	10	15
Bugarska	27	6	4	3	2	1
Kazahstan	27	0	0	5	0	0
Japan	23	0	36	1	0	6
Kanada	23	6	42	5	1	8
Grčka	21	0	12	1	0	2
Bjelorusija	18	20	28	2	2	4
Indonezija	14	6	0	1	2	0
Španjolska	12	16	14	3	5	4
Estonija	10	14	14	2	2	4
Izrael	8	6	16	2	2	2
Novi Zeland	6	5	31	3	3	7
Finska	5	71	8	1	11	2
Ostale zemlje Južne i Srednje Amerike	5	13	65	1	1	15
Irska	4	17	59	2	4	6
Turska	4	15	4	1	2	2
Letonija	2	14	25	2	2	5
Luksemburg	1	12	0	1	4	0
Ukrajina	0	98	70	0	12	7
Crna Gora	0	50	0	0	4	0
Ostale afričke zemlje	0	15	22	0	3	4
Južnoafrička Republika	0	10	33	0	2	1

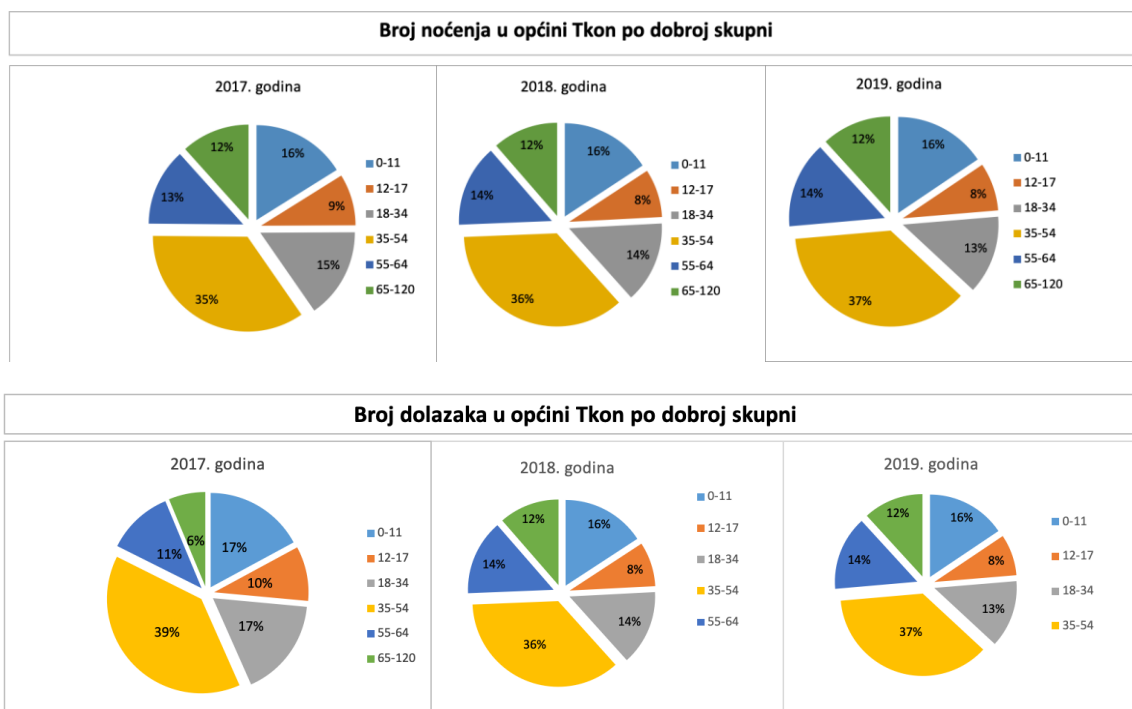
Brazil	0	7	1	0	1	1
Kina	0	7	13	0	1	2
Portugal	0	1	4	0	1	2
Kosovo	0	0	104	0	0	2
Oman	0	0	24	0	0	1
Čile	0	0	16	0	0	4
Ostale zemlje Sjeverne Amerike	0	0	16	0	0	3
Ostale zemlje Oceanije	0	0	9	0	0	1
Indija	0	0	4	0	0	1
Ostale azijske zemlje	0	0	2	0	0	1
UKUPNO	106.418	109.591	120.937	9.172	9.895	11.620

U tablici broj 4 prikazani su podaci o broju turista po zemljama podrijetla u razdoblju tri godine, od 2017. do 2019. godine. Općinu Tkon najviše posjećuju domaći turisti i turisti iz susjednih zemalja. Najčešći strani turisti dolaze iz Slovenije, a zatim iz Njemačke, Austrije i Češke. Prema podacima iz tablice, također se primjećuje da većina turista dolazi iz Europe, točnije Europske Unije. Iako broj domaćih turista prednjači, gledajući ukupan broj stranih turista koji posjećuju i borave u Tkonu, on premašuje broj domaćih te se razlika povećava svake godine što pokazuje kako Tkon postaje popularniji među stranim turistima. Tako je 2017. godine u općini Tkon noćilo je više domaćih od slovenskih gostiju što se u iduće dvije godine promijenilo. Naime, broj noćenja domaćih gostiju, kao i broj posjeta kroz prikazane tri godine je varirao, za razliku od slovenskih posjeta, koji su rasli iz godine u godinu. Najveći interes za posjetom i noćenjem u općini Tkon pokazali su turisti iz Litve 2019. godine kada je broj posjeta i noćenja bio više od 4 puta veći nego prijašnjih godina.

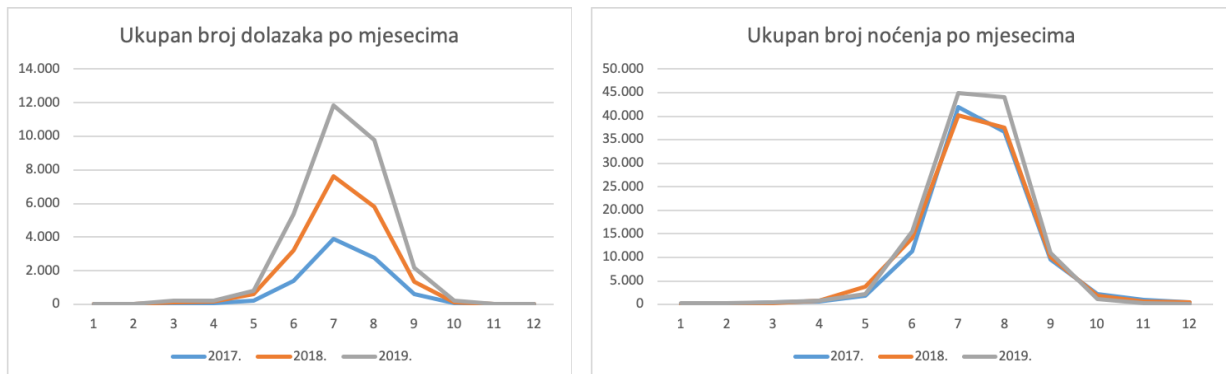
Grafikon 1 Broj noćenja i dolazaka prema spolu, izvor: izradili autori prema podacima TZO Tkon

Podaci na Grafikonu 1 pokazuju vrlo malu razliku u broju noćenja i posjeta gledano prema spolu. Turisti muškog i ženskog spola podjednako su zainteresirani posjetiti Tkon. Jedina vidljiva razlika može se primijetiti 2018. godine kad je broj muških posjetitelja bio nešto malo viši od ženskih, ali ta razlika postaje neznatna kad se uzme u obzir broj noćenja iste godine.

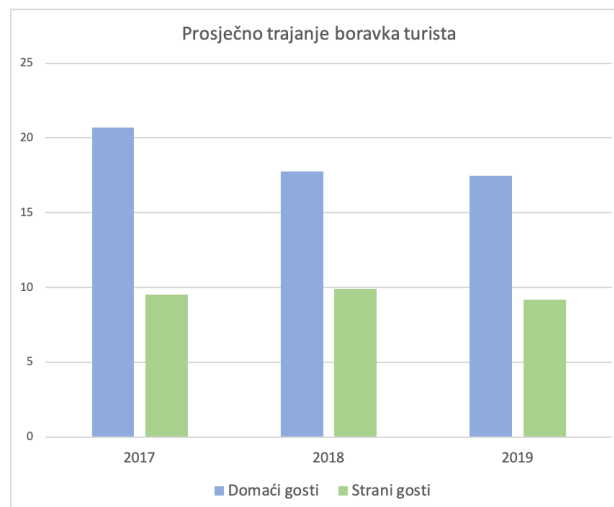
Grafikon 2 Broj noćenja i dolazaka u općini Tkon prema dobnoj skupini, izvor: izradili autori prema podacima TZO Tkon

Gledajući podatke o broju noćenja, odnosno dolazaka po dobnoj skupini prikazane u grafikonu broj 2, vidljivo je da osobe koje pripadaju dobnoj skupini od 35 do 54 godine najviše posjećuju općinu. Za njima slijedi prva dobna skupina, a to su osobe do 11 godina starosti. Također, može se primijetiti lagani rast u broju posjeta kod svih dobni skupina osim kod dobne skupine od 18 do 34 godine gdje je 2018. zabilježen pad u odnosu na prethodnu godinu, koji se nastavio i u 2019. godini. Prema navedenom može se ustvrditi da općinu najviše posjećuju obitelji s malom djecom te da su oni primarni fokus općine. Međutim, iako je Tkon destinacija omiljena među obiteljima, općina gubi popularnost među mladima čemu je razlog, može se pretpostaviti, nedostatak turističke ponude prilagođene mladima.

Grafikon 3 Ukupan broj dolazaka i noćenja po mjesecima, izvor: izradili autori prema podacima TZO Tkon

U općini Tkon, broj dolazaka i broj noćenja po mjesecima slaže se s turističkom slikom gradova i mjesta hrvatske obale. Tkon broji najviše posjeta u doba ljetne sezone, dok u zimskim i jesenskim mjesecima gotovo da nema turističkih posjeta. Ovakva projekcija podataka samo potvrđuje već iskazane činjenice, a to je da u Tkonu fali sadržaja koji bi privukli i/ili zadržali goste izvan sezone, te da je Tkon, kao i svako malo pomorsko mjesto, ovisan o turizmu „sunce i more“.

Grafikon 4 Prosječno trajanje boravka, izvor: izradili autori prema podacima TZO Tkon

Prosječni boravak turista u općini Tkon za strane goste iznosi oko 9 dana, dok se domaći gosti zadržavaju čak 17 dana. Razlog većem prosječnom trajanju boravka domaćih gostiju je taj što su to najčešće vlasnici nekretnine (+ članovi uže obitelji vlasnika) koji boravišnu pristojbu najčešće plaćaju paušalno te se prijavljuju na duži period. Kada se uspoređuju podaci triju godina, može se zamijetiti smanjivanje dana

boravka, što je vidljivo iz grafičkog prikaza. Trend smanjivanja dana boravka u destinaciji karakterizira svjetsko turističko tržište. Istovremeno pak pojavio se trend povećanja intenziteta putovanja. Suvremeni turisti odabiru češća i kraća putovanja u željene destinacije.

Može se zaključiti da povećanje smještajnih kapaciteta i ukupnoga turističkog prometa u promatranom razdoblju od zadnje tri godine opravdava daljnja ulaganja u infrastrukturu i dodatne sadržaje kako bi se podigla kvaliteta turističke ponude općine Tkon.

2.4. SWOT analiza

Proces kvalitetnog turističkog planiranja započinje pregledom i ocjenjivanjem trenutnog stanja područja, u ovom slučaju općine Tkon. Pri postupku ocjenjivanja sadašnjeg stanja i razvojnih mogućnosti turističke destinacije, uobičajeno se koristi SWOT analiza. SWOT analiza se sastoji se od četiri faktora: snage (eng. strengths), slabosti (eng. weakness), prilike (eng. opportunities) i prijetnje (eng. threats). Snage i slabosti predstavljaju unutrašnje karakteristike područja, a prilike i prijetnje dolaze iz okruženja, odnosno to su vanjski utjecaji na koje destinacija ne može utjecati. Do SWOT analize dolazi se istraživanjem ciljnog tržišta nakon čega se prikupljeni podaci analiziraju. Nastavno na SWOT analizu pokušava se identificirati poslovna strategija koja će na najbolji način iskoristiti snage i minimalizirati slabosti te kapitalizirati prilike i minimalizirati prijetnje.

Tablica 5 SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Geoprometni položaj - dobra prometna povezanost (blizina obale) • Atraktivna lokacija • Pogodna klima • Sigurnost lokacije • Blizina urbanih središta i popularnih turističkih lokacija • Bistrina mora • Kampovi • Sportska i kulturna događanja • Dobro očuvani prirodni i kulturni resursi • Podrška lokalne zajednice 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljno diferencirana ponuda • Manjak smještaja (nema hotela) • Sezonalnost • Infrastruktura (neadekvatno zbrinjavanje otpadnih voda i krupnog otpada) • Nedostatak parkirnih mjesta • Nedostatak sinergije subjekata u turizmu • Stručnost turističkog osoblja • Slaba dostupnost informacija turistima

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Novi turistički proizvod Arca Adriatica • Produljenje sezone • Specifični oblici turizma • Potencijal za razvoj • Potencijal za poboljšanje postojećih proizvoda • Promocija lokalnog identiteta • Epidemiološke mjere – distanciranje - malo mjesto - puno prostora 	<ul style="list-style-type: none"> • Dobna struktura • Konkurencija (okolna mjesta) • Visina obrazovanja populacije • Nedostatak interesa za ulaganjem • Zakonodavstvo • Epidemiološke mjere (Covid 19)

Kada govorimo o prednostima, logično je početi s geoprometnim položajem Općine. Blizina većih urbanih središta poput Zadra i Biograda na Moru, te popularnih turističkih lokacija poput NP Kornati, PP Vransko jezero i PP Telašćica na Dugom otoku, ali i nešto udaljenijih NP Paklenica i NP Krka, bitna je snaga općine koju treba iskoristiti kako bi se privukao što veći broj turista. Općina je povezana s kopnom direktnom trajektnom linijom s Biogradom na Moru i cestovnom pa trajektnom linijom sa Zadrom. Lokacija luke i dobra prometna povezanost sa kopnom velika su prednost općine s jedne strane, ali zato postoji problem uskog grla koje stvara prometne gužve i nedostatka parkirnih mjesta, a kako bi se isti problem riješio potrebno je ulagati u obnovu lokalnih cesta i u izgradnju parkirnih mjesta. Djelomično će na rješenje problema utjecati i nova tkonska luka koja je trenutno u izgradnji.

Prirodni resursi kao što je bistro more i očuvana priroda, aduti su općine koje treba posebno naglasiti u promociji, ali i naći način kako ih zaštititi od posljedica turizma u budućnosti. Relativno razvijeni specifični oblici turizma poput naturizma, aktivnog i robinzonskog, dokaz su da su prirodne ljepote općine vrlo impresivne jer su za navedene oblike turizma karakteristične lokacije s netaknutom prirodom i s bogatom ponudom aktivnosti u prirodi. Općina je bogata kulturnom baštinom, s naglaskom na onu pomorsku koja je fokus ovog akcijskog plana, a zajedno s prirodnim ljepotama i drugim znamenitostima ima potencijal stvoriti jedinstveni proizvod. Također, potencijal novog turističkog proizvoda leži i u jačanju lokalnog identiteta. S druge strane, u općini postoji problem slabo diversificirane turističke ponude. Nedostatak dodatnog sadržaja i bolje kvalitete smještaja stvara poteškoće kod privlačenja novih turista. Potrebno je ulagati u nove smještajne kapacitete, ali i podizanje razine kvalitete postojeće smještajne ponude. Također, dodatni sadržaji i raznovrsnija, ali autohtona ponuda svakako bi pridonijeli smanjenju sezonalnosti s kojom se bori većina jadranskih, ali i drugih turističkih destinacija. Najveća je posjećenost i dalje u špici sezone koja je višestruko veća od predsezone i postsezone, dok je u ostalim mjesecima ona gotovo zanemariva. To za posljedicu ima nisku razinu iskorištenosti kapaciteta, nedovoljnu zaposlenost, rast cijena, preveliku koncentraciju turističkog prometa, prometne gužve,

ekološke posljedice, najčešće lošu uslugu i nezadovoljstvo gostiju. Cilj je što ravnomjernije rasporediti pritisak dolazaka na pred i postsezonu, pa kasnije idealno i kroz cijelu godinu. Implementacija novog turističkog proizvoda Arce Adriatice zasigurno će upotpuniti postojeću turističku ponudu, ali i otvoriti mogućnost za nadopunjavanje drugih specijaliziranih oblika turizma u općini.

Nedovoljno obrazovani stručni turistički kadar jedna je od slabosti na kojoj se mora kontinuirano raditi. Kontinuiranim obrazovanjem kadra, ali i šire, lokalnog stanovništva, povećala bi se i dostupnost informacija turistima, a razina usluga bila bi na višoj razini.

Bitno je još jednom napomenuti da je ovaj dokument nastao je u doba pandemije korona virusa (COVID 19). Za potrebe SWOT analize, uzevši u obzir trenutnu situaciju i predviđanja, virus možemo svrstati pod prijetnju, ali i priliku. Predviđanja su da će pandemija ostaviti traga u nacionalnim, ali i svjetskoj ekonomiji jer će dovesti do pada globalne potražnje te smanjenih ulaganja i povećanja broja nezaposlenih. No kriza je uvijek i velika prilika za prilagodbu, okretanju prema novim vidovima svih gospodarskih grana, ali i turizma općenito. Prednost općine Tkon, gledajući epidemiološke mjere distanciranja i udaljenosti, je relativno velika površina na mali broj stanovnika pa se iste mjere mogu lako poštivati jer već postojeća smještajna ponuda, pogotovo robinzonski smještaj i kampovi, nude smještaj na otvorenom i na manje ili više zabačenim lokacijama.

2.5. Vizija i polazište razvoja turističkog proizvoda Arca Adriatica u destinaciji

U dokumentu Priče o pomorskoj baštini - Priče o Jadranskom moru (Maritime Heritage Story- Stories of the Adriatic Sea) koji je nastao kroz projekt Arca Adriatica, Tkon je opisan kao "ribarsko mjesto na otoku Pašmanu, gdje mala brodogradilišta još uvijek grade drvene brodice po narudžbi i gdje još uvijek proizvode ribolovnu opremu." Spominje se lokalna udruga „Frkata“ koja je zadužena za promociju tradicionalnih načina jedrenja, ali i veslačkih aktivnosti kroz inicijative koje se organiziraju zajedno s lokalnom upravom. Jedna od važnijih aktivnosti je i godišnja regata tradicijskih brodova na oštra idra i trevu „Đir po Konalu“ koja se održava na Pašmanskom kanalu.

Također, važno je istaknuti pomorsku tradiciju i ponudu susjednih općina i gradova. U Betini na otoku Murteru se tako i danas grade manji tradicionalni drveni brodovi. Muzej Betinske drvene brodogradnje daje pregled brodograditeljskog umijeća betinske gajete koja je svakog ljeta dio posebne regate. Umijeće gradnje betinske gajete prepoznato je kao dio nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske.

U Zavičajnom muzeju Biograd na Moru izloženi su predmeti pronađeni u olupini kraj stjenovitog otočića Gnalić u Pašmanskom kanalu. Kao dio zbirke „Teret potopljenog broda iz XVI stoljeća“ prikazani su brodska oprema i inventar te skupocjena roba za trgovinu koja se sastojala od gotovih proizvoda,

polufabrikata i sirovina. Nalazi s Gnalića neprocjenjive su vrijednosti jer dokumentiraju materijalnu kulturu 16. stoljeća koja se do sad uglavnom temeljila na pisanim i likovnim izvorima. Podvodna arheološka istraživanja ponovno su započeta 2012. godine. U Zavičajnom muzeju Biograda na Moru radi se na pripremi velikog projekta rekonstrukcije zgrade muzeja i njegovog postava, a naglasak će biti stavljen upravo na zbirku predmeta s Gnalića.

U zaleđu Biograda nalazi se Maškovića Han u Vrani. Radi se o najzapadnijem spomeniku svjetovne turske arhitekture u Europi. Izgradnja Mašković Hana započela je 1644. godine po naređenju i sredstvima Jusufa Maškovića koji je porijeklom iz Vrane, a služio je kao visoki dostojanstvenik na sultanovom dvoru i kao vrhovni admiral turske flote. Han nikada nije dovršen zbog Maškovićeve prerane smrti te je trebao služiti kao ljetnikovac, rezidencija samog Maškovića kada se iz Carigrada vrati u svoj rodni kraj. Danas se tamo nalazi Heritage hotel Maškovića han.

Neizostavno se osvrnuti na slavni, danas glavni grad županije – Zadar koji je tek četrdesetak kilometara udaljen od Tkona. Na temeljima ilirskog, odnosno antičkog grada ladere stasao je grad burne prošlosti i smjena vlasti, ali iznad svega u grad bogate pomorske i ribarske tradicije. Zadar, stoga, zaslužuje biti dom budućeg Hrvatskog muzeja maritimne kulture. Vrijedna Pomorska zbirka Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, trebala bi biti temeljna muzejska građa budućega Hrvatskog muzeja maritimne kulture. Temeljna svrha Muzeja maritimne kulture bilo bi promicanje pomorstva i pomorske kulture, ali i ribarstva i pomorsko-ribarske prošlosti sjeverne Dalmacije, posebno Zadra odnosno zadarskog arhipelaga i šire zadarske okolice. Pismo namjere osnivanja muzeja potpisano je od strane nadležnih institucija 2019. godine.

Navedeni primjeri iz okolice Tkona svjedoče o bogatoj prošlosti iz različitih epoha svjetske povijesti, posebice o bogatoj pomorskoj prošlosti koja je danas ostala sačuvana. Međutim, kako na otoku ne postoji muzej, odnosno centar pomorske baštine, ne postoji svijest o potencijalnom turističkom proizvodu baziranom na maritimnoj baštini.

Razvoj turističkog proizvoda Arca Adriatica počiva na uspostavi metodologije za sustavno očuvanje pomorske baštine pograničnog područja. Pomorska baština već desetljećima pada u zaborav i ostaje sačuvana samo kroz rad pojedinaca i zapisana u pričama starijeg stanovništva. Izradom strateških dokumenata, poput priče o pomorskoj baštini, zatim Master plana i Akcijskih planova za svako partnersko područje te osnivanjem Centara izvrsnosti i Akademije pomorskih zanata i vještina osigurat će se trajna fluktuacija znanja s generacije na generaciju kako bi se očuvala svijest o bogatoj pomorskoj baštini Jadrana. Tako su u gradovima projektnih partnera Arca Adriatice osnovani Centri izvrsnosti, uz već postojeće u Rijeci i Rovinju. To novoosnovano tijelo sastoji se od niza lokalnih institucija i stručnjaka koji će svojim znanjima doprinijeti razvoju Arca Adriatica turističkog proizvoda te se brinuti za

održavanje kvalitete turističkog proizvoda, ali i njegovu nadogradnju i daljnje širenje. Također, kroz osnovane Akademije pomorskih zanata i vještina uspostavljena su mjesta trajne edukacije mlađih generacija, ali i svih zainteresiranih za pomorsku baštinu Jadrana.

Kruna projekta Arca Adriatica je otvaranje Interpretacijskih centara, ne samo u Tkonu, već i na cijeloj jadranskoj obali, od Cervije i Venecije u Italiji do Malinske i Rovinja u Hrvatskoj. Ništa manje važna nije ni obnova ukupno 19 malih brodica, od kojih će dvije, gajeta i kaić, biti obnovljene i prezentirane u Tkonu. Cijeli proces obnove brodica na tradicijski način biti će uredno dokumentiran te prikazan na video uratku.

Budući Interpretacijski centar, zajedno s obnovljenim tradicijskim brodovima, Akademijom pomorskih zanata i vještina, ali i Centrom za izvrsnost trebao bi biti primjer učinkovite suradnje između projektnog tima i lokalne zajednice, kao i zainteresirane javnosti i turista temelje na načelima društvene, ekonomske i ekološke održivosti.

3. TRŽIŠNA STRATEGIJA

Drugo veće poglavlje ovog Akcijskog plana predstavlja i razlaže novi turistički proizvoda Arca Adriatica, počevši od opisa ciljeva i modela turističkog proizvoda, preko razrade teme i vizije proizvoda što uključuje glavne motive i postojeću ponudu, ali i potencijalne projekte za budućnost. Prikazat će se i trenutni, odnosno potencijalni motivi dolaska u destinaciju uz dodatnu ponudu. Također, uključit će se i analiza potencijalnog ciljanog tržišta te prijedlog plana promocije i oglašavanja.

3.1. Opis ciljeva i modela turističkog proizvoda

Održivi turizam temelji se na kvalitetnom upravljanju svim segmentima unutar destinacije, ne samo turističkim ponudama i proizvodima, već i turističkom i drugom javnom infrastrukturom. Kako bi se unaprijedila kvaliteta i sadržaj turističkog proizvoda, potiče se razvoj turističke infrastrukture i očuvanje turističke resursne osnove. Kvalitetnim razvojem baze ponude, stvaraju se nove atrakcijske osnove za generiranje novih motiva dolaska, a uz to i potiče rast turističke potrošnje sve kako bi se povećalo zadovoljstvo gosta turista. Opći cilj ovog dokumenta je integracija pomorske baštine i turističkog proizvoda Arca Adriatica u postojeću turističku ponudu općine Tkon kako bi se ista unaprijedila, a time i pridonijela razvoju Tkona kao održivog turističkog odredišta.

Kao što je već naglašeno, osnova za razvoj svakog turističkog proizvoda je turistička infrastruktura. S obzirom da takva turistička infrastruktura nije postojala na području otoka Pašmana, do sada nije bilo moguće učinkovito razviti turistički proizvod temeljen na pomorskoj baštini.

Kroz projekt Arca Adriatica sufinancira se adaptacija postojećeg Škraping centra u budući Interpretacijski centar pomorske baštine. Postojeći Škraping centar nalazi se na izvrsnoj lokaciji, u samom centru mjesta. Interpretacijski centar u Tkonu postat će središnja turistička infrastruktura pomorske baštine.

Budući Interpretacijski centar sastoji se od tri prostorno-funkcionalne cjeline. U prizemlju se nalazi recepcija s garderobom, suvenirnica, sanitarni čvorovi za posjetitelje te višenamjenska zona za radionice, predavanja, povremene izložbe i slično. Stalni izložbeni prostor smješten je na prvom katu zgrade. Izložci su grupirani ovisno o temi, a sastoje se od interpretacijskih panoa, fotografija, povijesnih tekstova, alata, modela brodova i raznih drugih predmeta. Multimedijски je postav obogaćen interpretacijskim alatima i inovativnom tehnologijom koja doprinosi interaktivnoj interpretaciji zastupljenih tema. Bit će predstavljeno nekoliko audio zapisa brodograditelja i ribara, kao i didaktične multimedijске aplikacije koje se baziraju na glagoljici i sabunjerima. Nadalje, multimedijски eksponat pokazuje kunjarenje, odnosno sakupljanje školjki kunjki kroz virtualnu realnost (VR). Nakon obilaska stalnog postava, posjetitelj se usmjerava na vanjsku tematsku stazu koja se nalazi ispred interpretacijskog centra i vodi do

luke. Ovaj vanjski prostor opremljen je interpretacijskim pločama koje sadrže informacije o tradicijskim plovilima.

Vrlo bitan dio projekta, ali i budućeg postava Interpretacijskog centra, su obnovljene tradicijske barke. Na području Tkona biti će obnovljene dvije barke - gajeta iz 1940. i kaić iz 1969. godine. Ova projektna aktivnost važna je ne samo zato što će krajnji produkt – obnovljeni tradicijski brodovi, biti izloženi kraj Interpretacijskog centra u luci, već će cijeli postupak obnove broda na tradicijski način biti dokumentiran pratećom tehničkom dokumentacijom i nacrtima te će postupak renovacije broda biti i snimljen. Također, bitno je naglasiti da se time čuvaju i vještine i znanja starih kalifata koji će biti angažirani u obnovi, čija je profesija danas u izumiranju. Obnovljeni brodovi, osim što će biti prezentirani u luci, bit će dio i već tradicionalnih manifestacija koje se odvijaju svakog ljeta na području općine Tkon.

Tako regata starih drvenih brodova na oštra latinska jedra i trevu pod nazivom „Dir po konalu” svake godine okuplja oko 100 drvenih tradicijskih brodova poput leuta, gajete i kaića. Regata je podijeljena u nekoliko kategorija: kaić-treva, kaić-oštro idro, gajeta-oštro idro i leut-oštro idro. Sudionici regate su pravi ljubitelji jedrenja, tradicijskih drvenih brodica i pomorske baštine. U sklopu Ribarske noći, manifestacije s tradicijom dužom od 30 godina, već se tradicionalno održava i utrka kaića. Svake godine ribarska noć je zakazana u dane oko 15. kolovoza te privlači velik broj domaćih i stranih posjetitelja. Turističke manifestacije u prvom redu predstavljaju obogaćivanje turističke ponude i stvaranje zanimljivog i atraktivnog sadržaja za turiste. Međutim, njihova uloga je i u edukaciji turista i domaćeg stanovništva. Kroz projekt će se poticati održavanje dodatnih popratnih aktivnosti poput radionica o starim zanatima, vještinama i navikama koji predstavljaju pomorsko nasljeđe Jadrana. Zatim, tu su i drugi popratni sadržaji koji su neizbježan dio te upotpunjuju sliku o destinaciji, poput ponude domaćih jela i pića te tradicijske glazbe i plesa. Cilj je da ti popratni sadržaji zažive i postanu neizostavan dio manifestacija, a time i turističke ponude. Stoga možemo zaključiti kako turističke manifestacije uvelike pridonose očuvanju pomorske baštine kroz njenu turističku valorizaciju.

U očuvanju pomorske baštine, ali i njenoj promociji, vitalnu ulogu imat će novoosnovani Centar za izvrsnost i Akademija starih zanata i vještina. Očuvanje i valorizacija tradicijskih brodica, kao i tradicionalnog pomorstva i ribolova, starih pomorskih zanata i vještina jedna su od okosnica kvalitetnog i održivog razvoja turističkog proizvoda Arca Adriatica, a time i održivog razvoja turizma.

Centar izvrsnosti općine Tkon uspostavljen je sporazumom potpisanim 24. rujna 2019. godine. To je svojevrsni forum, odnosno platforma stručnjaka, institucija i udruga te broji 23 člana. Centar je utemeljen s ciljem zajedničkog promicanja i razvoja turističkog proizvoda Arce Adriatice u segmentu pomorske baštine koji će se bazirati na kvalitetnoj ponudi za domaće i strane posjetitelje i turiste. Cilj je, prema tome, širenje i diverzificiranje turističke ponude, uz očuvanje i promociju pomorske baštine i

pomorskih dobara, ali i povezivanje lokalnog stanovništva sa stručnjacima pomorske baštine. Naglasak je stavljen na tradiciju, visoku kvalitetu usluge i ekologiju. Centar izvrsnosti općine Tkon priključio se radu već postojećih centara u Rijeci i Rovinju te drugim novoosnovanim Centrima u Malinskoj, Cerviji, Cesenaticu, Bariju, San Benedettu del Trontu te Veneciji.

Drugo tijelo osnovano kroz projekt Arca Adriatica je Akademija starih zanata i vještina. Rad Akademije koordiniran je od strane svih projektnih partnera. Rad Akademije usredotočen je na trajnu edukaciju od lokalnog stanovništva, posebice djece i mladih, do zainteresiranih posjetitelja i turista, a krajnji je cilj omogućiti sustavno obrazovanje kroz škole. Na svakoj od projektnih lokacija bit će organizirane razne radionice starih zanata i vještina kako bi se sačuvala nematerijalna pomorska baština, primjerice iz područja brodogradnje, ribolova, gastronomije... Cilj je i međunarodna razmjena iskustava, informacija, znanja te financijskih i ljudskih resursa. Radionice će uz pomoć adekvatnih tehnika i tehnologija te suvremenu metodologiju doprinijeti zaštiti pomorske baštine.

Uz navedene aktivnosti čiji je cilj prezentacija i očuvanje pomorske baštine, bit će osnovani i turistički promocijski centri koji će promovirati turistički proizvod Arca Adriatica. Promocijski centri, osim u Tkonu, bit će osnovani i u Malinskoj, Tkonu, Cerviji, Cesenaticu, San Benedettu, Bariju i Veneciji. Novoosnovani centri pridružit će se mreži već postojećih u Rijeci, Mošćeničkoj Dragi, Rovinju, Krku i Nerezinama te Izoli i Piranu u Sloveniji koji su nastali kroz Interreg Slovenija-Hrvatska projekte pod nazivom Mala barka 1 i 2.

Glavna okosnica turističkog proizvoda Arca Adriatica te budući motiv dolaska predstavljaju Interpretacijski centri na različitim lokacijama koji objedinjuju i čuvaju pomorsku baštinu, ali i povezuju područje provedbe projekta Arca Adriatica, odnosno talijansku i hrvatsku obalu Jadrana u jedinstvenu cjelinu. Ponudu nadopunjuju kulturno turističke manifestacije, čiji će sastavni dio biti obnovljene tradicijske brodice te radionice koje će se provoditi kroz Akademiju starih zanata i vještina. Centri izvrsnosti će biti uključeni u sve sfere razvoja budućeg turističkog proizvoda kako bi isti održavao postavljenu kvalitetu, ali se prilagođavao i dopunjavao s vremenom i potrebama. Također, Interpretacijski centri, a čiji će sastavni dio biti i osnovani promocijski centri, predstavljat će početne točke turističkih itinerera turističkog proizvoda Arca Adriatica.

Turistički proizvod ARCA ADRIATICA

Centar izvrsnosti

Interpretacijski
centar

Obnova 2
tradijska broda

Turističke
manifestacije

Akademija starih
zanata i vještina

Grafikon 5 Shematski prikaz turističkog proizvoda Arca Adriatica

3.2. Glavna tema i simbol vizije turističkog proizvoda

Turistički proizvod Arce Adriatice temelji se na bogatoj pomorskoj baštini uključenog područja hrvatske i talijanske stane Jadrana. Interpretacijskim istraživanjem tkonske materijalne i nematerijalne pomorske baštine, kunjka je uzeta kao lajtmotiv i glavna tema koja se proteže i spaja bogatu prošlost i sadašnjost maritimne baštine. Kunjka označava školjku, ali i ženu stanovnicu Tkona pa je to jedinstven jezično-zvukovni susret i slikovit odraz života na otoku: Kunjke su othranile Kunjane. Kroz stalni postav interpretacijskog centra obradit će se i sljedeće teme: Čokovac i glagoljica, žena na Pašmanu, zemljoradnja, ribarstvo i kunjkarenje, brodogradnja, sabunjeri, svakodnevni život.

Vizualni identitet Interpretacijskog centra treba počivati na jasnim porukama i motivima Tkona, ali treba slijediti i onaj zadani identitet zajedničkog turističkog proizvoda. Ta vizualna prezentacija proizvoda, odnosno Interpretacijskog centra u različitim medijima treba biti opisana u knjizi standarda gdje su svi elementi vizualnog identiteta, počevši od logotipa, palete boja, ikona, pa sve do tipografije, uzoraka i drugih elemenata obrazloženi i ilustrirani. Dobra i profesionalna vizualizacija identiteta temelj je dobrog marketinga i promocije jer direktno komunicira postojećim i budućim turistima i posjetiteljima. Vizualni identitet turistima olakšava snalaženje, a turističkom proizvodu pruža mogućnost da se istakne među konkurencijom.

Razvoj zajedničkog turističkog proizvoda, naravno, podrazumijeva razvoj jedinstvenog vizualnog identiteta za cijelo projektno područje. Činjenica je da u većini partnerskih mjesta objekti pomorske baštine ili nisu uopće ili nisu pravilno označeni što dovodi do toga da ih posjetitelji i turisti ne primjećuju. Svrha obilježavanja atrakcija vezanih uz materijalnu i nematerijalnu pomorsku baštinu je uključivanje istih u kulturno-turističke itinerere, čime se generira dodana vrijednost kulturno-turističkog proizvoda. Obilježavanje lokaliteta, u ovom slučaju pomorske baštine, educira i lokalno stanovništvo, odnosno doprinosi proširivanju i čuvanju znanja o bogatoj kulturnoj i pomorskoj prošlosti općine Tkon.

Stoga je važno da su sve uključene turističke atrakcije pomorske baštine, poput Interpretacijskog centra, obnovljenih brodica, lokacije promotivnog centra te druge, budu označene na isti način. Time se osigurava povezanost priče s lokacijama, ali i šire, jedinstvenost zajedničkog turističkog prostora dviju strana Jadrana. Svi lokaliteti će se označiti odgovarajućim pločama koje će slijediti marketinške koncepte i vizualni identitet turističkog proizvoda. Dio obilježenih atrakcija bit će ujedno i točke turističkih itinerara. Na području Općine Tkon, prema Marketinškom planu projekta Arce Adriatice obilježiti će se 10 lokacija.

Turistički proizvod Arca Adriatica uklapa se i nadograđuje s drugim proizvodima ove destinacije, a i nadopunjuje se s turističkim proizvodima susjednih destinacija. Samo uklapanjem u cjeloviti sustav i objedinjenom ponudom može se postići očekivana razina konkurentnosti na zahtjevnom turističkom tržištu.

3.3. Glavni motivi priče

Glavni motivi koji se protežu kroz Interpretacijski centar i njegov stalni postav vežu se na toliko spominjanu kunjku, školjku i ženu hraniteljicu Tkona. Mještani Tkona nazivaju se Kunjani i Kunjke, a kunjka je ime školjkaša karakterističnog za ovo područje i koja je kroz povijest imala posebno važno mjesto u prehrani mještana. Sljedeća obrađena tema veže povijesne ostatke rimske arhitekture te podmorska otkrića minulih vremena koji svjedoče o slavnoj prošlosti Pašmanskog kanala, najznačajnijeg prolaza od sjevernog do južnog Jadrana u vrijeme obalne plovidbe. Tvrđava Čokovac kod Tkona jedina je utvrda naseljena od prapovijesti do danas u kojoj se danas nalazi jedini muški benediktinski samostan u Hrvatskoj. Benediktinci i lokalni svećenici imali su veliki utjecaj na lokalnu zajednicu. Učili su mještane čitati i pisati glagoljicu. U samostanu sv. Kuzme i Damjana na Čokovcu, koji je do 17. stoljeća nosio ime Rogovska opatija, stvoren je jedan od najstarijih hrvatskih pisanih spomenika na glagoljici - prijevod Regula sv. Benedikta na hrvatski jezik.

Obrađuje se i tema zemljoradnje uz prikaz tradicionalnih alata i uzgajanih kultura. Život u Tkonu bio je skroman. Ljudi su obrađivali zemlju, uzgajali grožđe, masline i smokve, držali ovce, lovili životinje i školjke. Jedan od glavnih zadataka bilo je vađenje pijeska koji se iskrcavao u Biogradu, što je bio vrlo iscrpljujući fizički posao. Prikazani će biti i alati koji su se koristili za kunjkarenje- vađenje školjki kunjki. Uz pomoć VR sustava posjetitelj će se naći na morskome dnu gdje će sakupljati kunjke. Logično, sljedeća tema koja se nadovezuje na ribarenje prikazuje tipičnu brodogradnju.

Zatim se priča vraća na specifičnosti položaja žene na Pašmanu. Na primjer, bile su pravno i socijalno neovisnije nego žene u Italiji. Bile su ravnopravne članice bratstva (osim na vladajućim položajima), ponekad uključujući i bratstvo svećenika. U isto vrijeme, žene u Italiji za to trebaju odobrenje svog oca ili

muža. Nekad su bile i ribarice. Prema zakonu iz „Novigradske knjige“, kćeri na ovom području imale su pravo nasljeđivati od roditelja, što znači da su mogle posjedovati imovinu. Stalni postav završava prikazom svakodnevnog života gdje se isprepliću priče zaduženja i poslova u obitelji; plesa i druženja na Kolečću, kužine s kominom, Đardina, narančastog ferala, sjedenja na Pinkovcu, sastajanja na Mulu, posebne lanterne na sv. Katarini, čuvanja ovaca, pređenja vune s kudiljon.

Glavni motivi priče neće ostati samo izložci stalnog postava Interpretacijskog centra, već se kroz Akademiju starih zanata i vještina organizirati radionice koje će produbiti neke od navedenih tema. Također, neke teme biti će obrađivane i kroz turističke manifestacije.

Turistički proizvod Arce Adriatice simbioza je tradicije, mora te prirodnih i kulturnih ljepota tkonskog kraja.

3.4. Ciljano tržište (demografija)

Današnji turisti sve su iskusniji i zahtjevniji, a njihove potrebe konstantno evoluiraju. Potrebe i motivacije putnika su različite, a Tkonu je cilj da svojom postojećom i planiranom turističkom ponudom zadovolji potrebe odabranih ciljanih segmenata potražnje. Općina Tkon vrlo je popularna destinacija ljubitelja aktivnog turizma i netaknute prirode. Uz klasične, „sunce i more“ turiste, ljubitelji robinzonskog i naturističkog odmora česti su gosti. Obitelji s djecom također su prepoznale ljepote otoka i uživaju u mirnom okruženju te u prirodnoj i kulturnoj baštini. Specifičnost Tkona je različitost i suživot ciljanih turističkih tržišta kojima se obraća.

Kada govorimo o potencijalnom ciljanom tržištu novog turističkog proizvoda ono se može podijeliti ovisno o motivaciji turista, na one koji su motivirani dosadašnjim/ drugim motivima (priroda, sunce i more, manifestacije...) ili pak na turiste koje je privukao Arca Adriatica turistički proizvod. U počecima etabliranja proizvoda Arca Adriatica, njeni korisnici će biti motivirani drugim motivima dolaska, ali će proizvod Arce Adriatice koristiti kao proširenje postojeće ponude. Proizvod treba prezentirati i vjernim gostima koji se rado svake godine vraćanju, a koji će zasigurno postati ambasadori istoga. Kada su proizvod ili neki od njegovih elemenata već prepoznati na tržištu, privlačit će goste motivirane upravo Arca Adriatica turističkim proizvodom. Tu se otvara potencijal razvoja ponude van glavne turističke sezone.

Turistički proizvod Arca Adriatica pripada specifičnoj grani turizma pomorske baštine, koju možemo svrstati u podvrstu kulturnog turizma. Prema Akcijskom planu razvoja kulturnog turizma iz 2015. godine, kulturni turisti u Hrvatskoj uglavnom su srednje ili mlađe životne dobi, iznadprosječno obrazovani i relativno više kupovne moći. Kako je već istaknuto u poglavlju koje se odnosi na analizu turista u općini Tkon, najviše njih pripada dobnoj skupini od 35 do 54 godine, što se poklapa s nišom potencijalnih

kulturnih turista. Većinom su to inozemni posjetitelji koji su smješteni u mjestu gdje se nalazi kulturna atrakcija ili se održava neko događanje. Glavni motivi posjeta kulturnoj atrakciji ili događanju su: učenje o kulturi, povijesti i baštini dotičnog kraja, imidž/reputacija atrakcije/događanja, znatiželja te provođenje kvalitetnog vremena sa svojom obitelji ili prijateljima. Većina posjetitelja o kulturno turističkoj ponudi informira se unaprijed, iako su im jednako važne informacije tijekom boravka u destinaciji. Nadalje, kulturna baština, kao element ponude, ima utjecaja na oko trećinu gostiju kad je riječ o izboru destinacije. To je izraženije kod dobne skupine 50+ te kod gostiju koji dolaze prvi put i s članovima obitelji. Pored ponude kulturne baštine, u skladu sa svjetskim pokazateljima, gosti na destinaciji žele doživjeti i naučiti nešto novo, primjerice kroz različite radionice i tečajeve.

Prema ranije iznesenim podacima u analizi, općinu Tkon najradije posjećuju obitelji s djecom. Također, treba naglasiti da su u strukturi gostiju od jednake važnosti domaći i strani gosti. Mirna lokacija, ugodna klima, čisto more i uređene plaže neke su od kvaliteta koje cijene obitelji s djecom. Iako su prirodne ljepote i pogodni klimatski uvjeti vrlo važni za turizam u nekom mjestu, upravo stvaranje novih sadržaja koji dolaze u sklopu novog turističkog proizvoda Arca Adriatica obogatit će trenutnu ponudu, moguće i potencirati otvaranje novih tržišta, a uz to utjecat će na zadržavanje starih i privlačenje novih gostiju.

3.5. Resursna osnova

3.5.1. Postojeća resursna osnova

Kako bi se privukao veći, ali kvalitetan broj turista u Tkon (na otok Pašman), potrebno je izvidjeti i popisati postojeće turističke resurse vezane uz pomorsku baštinu. Materijalna pomorska baština obuhvaća pokretnu i nepokretnu ostavštinu vezanu uz ribarstvo, pomorstvo i tradicijsku brodogradnju. Tu spadaju: različite vrste plovila, pomorska infrastruktura odnosno arhitektura poput luke i lučke infrastrukture, brodogradilišta, svjetionika, ribarske kućice itd., zatim kulturni krajolici vezani uz pomorstvo i ribarstvo npr. solane i ribarske zone te muzejske ustanove, zbirke i izložbe, turistička infrastruktura (npr. šetnice uz more), arheološki lokaliteti, sakralna baština s pomorskim titularima i votivne zbirke, spomenici vezani uz pomorstvo, kao i audio-video, knjižni i arhivski zapisi. Nematerijalna pomorska baština obuhvaća usmenu književnost i predaju, znanja i vještine na području ribarstva, moreplovstva i tradicijske brodogradnje, manifestacije poput festivala, regata, svetkovina i obreda vezanih uz pomorstvo, nadalje folklorno stvaralaštvo, sportove na vodi te toponimiju vezanu uz pomorske aktivnosti.

Pri ulasku u Tkon, ribarsko mjesto na otoku Pašmanu, posjetitelj se prvo susreće s lukom. Parapet (lukobran) stoji još od vremena Austrougarske vladavine. Parapet je kasnije samo nadograđen čime je povećan kapacitet vezova, kojih danas ima oko 90. Među brodicama, mogu se vidjeti ribarice i

tradicionalni drveni brodovi – kaići, leuti i gajete koji su prilagođeni modernom načinu života. U neposrednoj blizini parapeta nalazi se i tradicionalno istezalište manjih brodova. To je mjesto za izgradnju, popravak i skladištenje brodica. I danas se mještani Tkona aktivno bave ribarenjem i kunjkarenjem. U pričama se još i danas mještani sjećaju sabunjera, koje je nakon zabrane vađenja pijeska 80-tih godina prošlog stoljeća pomalo zamrlo, a brodovi su prenamijenjeni za druge svrhe. U središtu mjesta nalazi se kamenica za črvljenje, odnosno bojanje mreže.

U općini se jednom godišnje održavaju dvije manifestacije povezane s pomorskom baštinom. Jedna od njih je regata starih drvenih brodova na oštra latinska jedra i trevu pod nazivom „Đir po konalu“, koja okuplja oko 100 drvenih tradicijskih brodova. Još od davne 1986. godine održava se Ribarska noć. U sklopu Ribarske noći održava se i utrka kaića. Popratni dio svih manifestacija su i tradicijska jela (kunjka, tranci i matar) koja su dio ponude lokalnih restorana. Danas su i dio Hrvatskog otočnog proizvoda (HOP).

U Tkonu danas aktivno djeluju mnoge udruge i klubovi koji njeguju i čuvaju pomorsku baštinu ovoga kraja, poput: udruge Frkata, udruge mladih "Kist", športsko ribolovno društvo "Kunjka", veslački klub "Ugrinić" i jedriličarski klub "Kun".

Lista postojeće pomorske baštine:

- Tkonski škver / lučica
- Tkonska luka – Parapet
- Kamenica za črvljenje/bojanje mreže
- Tradicijski brodovi i ribarice
- Ribarenje
- Kunjkarenje
- Sabunjeri
- Regata tradicijskih brodova „Đir po Konalu“
- Ribarska noć u Tkonu
- Tradicijska jela – kunjka, traci, matar
- Hrvatski otočni proizvod (HOP)
- Udruga Frkata
- Udruga mladih "Kist"
- Športsko ribolovno društvo "Kunjka"
- Veslački klub "Ugrinić"
- Jedriličarski klub "Kun"

3.5.2. Potrebni projekti u budućnosti

U svrhu realizacije postavljenih ciljeva, unapređenja postojećih te razvoja novog turističkog proizvoda Arca Adriatica, utvrđeni su razvojni turistički projekti koji bi se trebali realizirati. Realizacija niže navedenih, ali i drugih projekata koji bi se na navedene nastavljali, zahtjeva sudjelovanje cijelog niza dionika koji su aktivno ili neposredno uključeni u razvoj turizma općine Tkon. Prilikom odabira i raspisivanja potrebnih projekata pobrojani su oni koji podržavaju ciljeve razvoja turizma općine Tkon, doprinose repozicioniranju destinacije, ali i podižu kvalitetu života lokalnog stanovništva uzevši u obzir održivi ekonomski, društveni i ekološki razvoj.

- Definiranje Tkona kao turističke destinacije kroz motive kulturne/maritimne baštine podrazumijeva reinterpretaciju i uključivanje tkonskih motiva kao simbola tkonske kulturne baštine u prostoru i medijima.
- Nastavak brendiranja Tkona kao destinacije bogate lokalnim proizvodima. Promoviranje lokalnih proizvoda kroz događaje koji se kontinuirano odvijaju tijekom cijele godine. Važno je poticati stalnu ponudu lokalnih proizvoda te njihovo korištenje i prezentaciju u restoranskoj ponudi. Nadalje, organizacija evenata gdje se javno prikazuju lokalne tradicionalne vještine od strane lokalnih proizvođača i drugih čuvara tradicionalnih znanja i vještina, pridonijet će širenju znanja i očuvanju istih od zaborava. Veliki prvi korak učinjen je projektom Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije pod nazivom Hrvatski otočni proizvod (HOP). Sjedište poslovnog klastera HOP-a nalazi se u Tkonu te obuhvaća proizvođače s 23 otoka i poluotoka Pelješca. Također, Sajam otočnih proizvoda koji se tradicionalno održava u Tkonu nekoliko puta tijekom turističke sezone i tijekom manifestacije Škraping, nudi razne domaće proizvode i rukotvorine.
- Uključiti pomorsku baštinu, odnosno njene elemente u već afirmirani turistički proizvod s bazom aktivnog turizma. Škraping je jedinstvena međunarodna trekning utrka, karakteristična zbog terena - škrapa na kojem se odvija. Elementi Arca Adriatica turističkog proizvoda mogu se uključiti na kartu kao neke od kontrolnih točaka koje svaki natjecatelj mora proći kako bi uspješno završio utrku. Moguće je i širenje na druga događanja poput Akvatlona ili Pašmanskog polumaratona koji se već tradicionalno održavaju na Pašmanu. Interpretacijski centar je početna, odnosno ciljna postaja utrke.
- Uspostavljanje središnjeg sustava upravljanja destinacijom s naglaskom na daljnji razvoj proizvoda. Turistička zajednica općine jedina je zakonski uređena potpora sustavu upravljanja turizmom, no njihova misija je u praksi pretežno orijentirana na marketing i sporedne djelatnosti, a tek manjim dijelom na razvoj proizvoda. U upravljanje destinacijom, osim turističkih profesionalaca, poželjno je na različite načine pojačano uključiti predstavnike lokalnog stanovništva kako bi se osigurao destinacijski razvoj koji je i po „mjeri lokalne zajednice“. Potrebno je raditi na stalnoj dodatnoj

edukaciji za poslove upravljanja destinacijskim razvojem. Glavne zadaće su jačanje konkurentnosti destinacije te sposobnost koordinacije i usklađivanja često suprotstavljenih interesa dionika u destinaciji.

- Sadržajno obogaćivanje ponude uz podizanje standarda kvalitete usluge. Kroz dodatnu ponudu gostima se nude nova životna iskustva, doživljaji i priče. Današnji gost želi biti sudionik, težeći aktivnostima koje će pridonijeti njegovu osobnom razvoju. Niže su navedeni neki od primjera dodatne ponude:
  - Izleti s ribarima – radionica osnove ribarenja
  - Izleti tradicionalnim brodom do obližnjih otoka i osamljenijih plaža
  - Natjecanje u ribolovu koje može biti dio Ribarske noći ili čak zaseban događaj. Nakon natjecanja slijedi ekipno spremanje tipičnih jela s ulovljenom ribom
  - Radionice tradicionalne mediteranske kuhinje i cooking show eventi
  - Morsko kino / morski koncerti uključuju gledanje filmova ili slušanje glazbe dok je pozornica instalirana na brodu. Takvo događanje može se organizirati u kombinaciji s postojećim ili kao zaseban festival u trajanju od nekoliko dana ili čak tjedana.
  - Ljetna škola brodogradnje i popratnih vještina za djecu i mlade
  - Povećanje kvalitete smještajne ponude, primarno u privatnom sektoru, uključuje podizanje kategorija, uvođenje dodatnih standarda kvalitete usluge te interesno udruživanje.
- Investicijska ulaganja namijenjena uklanjanju arhitektonskih barijera osobama s invaliditetom.
- Ulaganja u obrazovnu infrastrukturu te financiranje različitih programa edukacije turističkih dionika. Ključ uspjeha za postizanje izvrsnosti je edukacija srednjeg menadžmenta kao osnovne karike isporuke kvalitete.

3.6. Turistički proizvodi koji su potencijalni glavni motiv posjete

Specifičan geografski položaj, prirodni resursi i nasljeđe odredili su područje Tkona za zeleni turizam koji se zasniva na održivom razvoju odnosno na prirodnim resursima i ruralnim i kulturnim elementima, stoga su svi općinski planovi i projekti u skladu s politikom održivog razvoja jer je otok kao mikrolokacija osobito osjetljiv na bilo koju vrstu ekološke prijetnje, od zagađenja okoliša do pretjerane betonizacije. S obzirom na prethodno navedeno, u općini Tkon posebna pozornost posvećuje se specifičnim oblicima turizma i to robinzonskom turizmu, aktivnom turizmu te uvijek privlačnoj netaknutoj prirodi, čistom moru i plažama.

Robinzonski turizam je namijenjen za sve pustolove i avanturiste željne iskustva života daleko od civilizacije, u srcu prirode i uglavnom uz ograničene blagodati modernog društva. Termin koji označava avanturu, osamljenost, snalaženje s onim što se nađe u prirodi nastao je prema avanturističkom romanu

Robinson Crusoe. Robinzonski smještaj u općini nalazi se u udaljenim uvalama, na malim otocima te nenaseljenim dijelovima otoka koji obiluju netaknutom prirodom. Smještaj je najčešće bez vode i struje, dakle bez osnovnih suvremenih civilizacijskih potreba, već se kišnica skuplja u cisternama, a struja je solarna, ako je uopće ima. Obično nema tople vode u kući, a tuševi su vanjski. Svi resursi moraju se trošiti racionalno, a opskrbiti se treba ranije jer su trgovine često prilično udaljene. Turisti dolaze motivirani mirom, osamom, čistom i netaknutom prirodom, a svoj odmor upotpunjuju dozom avanture.

U Tkonu postoje razne mogućnosti za aktivni turizam. Markirane turističko-planinarske staze vode do predivnih vidikovaca poput Pustograda, Staže ili Ugrinića dvora od kud se pogled proteže na sve strane. Ove i druge obližnje lokacije valjalo bi povezati u kružnu panoramsku turističku stazu s obzirom na bogatstvo velikih površina netaknute prirode. Na određenim stazama u kraćim relacijama postoji mogućnost organizacije škole u prirodi za najmlađe, gdje bi djeca uz vodiča imala priliku saznati više o bogatoj povijesti Tkona te o biljnom životu kojim općina Tkon obiluje. Moguće je iznajmiti bicikle, a na otoku postoje dvije označene biciklističke staze 7 i 8 te zajedno čine jednu kružnu stazu po cijelom otoku. Također, moguće je iznajmiti kanu i kajak za rekreaciju na moru.

U predsezoni glavna atrakcija aktivnog turizma zasigurno je sportsko-turistička manifestacija Škraping - međunarodna treking utrka koja je kombinacija snalaženja u prirodi, skakanja, trčanja i penjanja po atraktivnom otočnom terenu, a mogu sudjelovati svi, od rekreativaca do iskusnih sportaša. Za ljubitelje jedrenja i starih tradicijskih brodova tu je regata „Đir po konalu“.

Općina Tkon je postala vrlo popularna lokacija za ljubitelje naturizma te se broj posjetitelja povećava svake godine. Kamp Sovinje, koji je udaljen od centra Tkona samo 2 kilometra, najpopularnija je destinacija nudista. U infrastrukturu i upotpunjavanje sadržaja kampa ulaže se zadnjih nekoliko godina te je partnerstvo s općinom Tkon svakako bio uspješan poduhvat. Kamp posluje sve bolje, a na otoku se broj naturista povećao za čak 60% u usporedbi s 2018. godinom.

Tkon broji čak sedam prirodnih pješčanih plaža, a s obzirom da su pjeskovitog morskog dna i većinom plitke, odlične su za razne vodene sportove i pogodne su za obitelji s malom djecom. Uređene plaže imaju dodatne sadržaje poput kafića, dječjih igrališta i slično. Preporuča se dodavanje popratnih sadržaja poput dječjih igrališta na vodi, iznajmljivanja pedalina, sup dasaka, skijanja na vodi, snorkelinga (plivanje i ronjenje s maskom) te ronjenja s instruktorom. Također, zbog mnoštva pješčanih plaža, postoji mogućnost dodavanja sportskih sadržaja poput natjecanja u odbojkaškim turnirima, ili picigina koji se igra s balunom (loptom) u plićaku.

3.7. Opis dodatnih atrakcija

Kao što je već prikazano u poglavlju Opće karakteristike i položaj općine Tkon, područje općine obiluje brojnim prirodnim i antropogenim resursima pogodnim za razvoj aktivnog i pustolovnog, kao i turizma baštine s naglaskom na onu maritimnu te gastro turizma. Atrakcija može biti mjesto, događaj, manifestacija, koja zbog neke specifičnosti privlači veći broj posjetitelja. U nastavku se nalazi popis atrakcija:

- Prirodne značajke – čisto more, otoci, špilje, škrape na Srednjem kanalu, pješčane plaže na strani Pašmanskog kanala, vidikovci Pustograd i Straža s kojih se pruža pogled na arhipelag
- Kulturno-povijesna baština – Sakralni spomenici: župna crkva Sv. Tome Apostola, Benediktinski samostan na Čokovcu, crkvice od Sedam žalosti, crkvice Sv. Antuna Pustinjaka/ Utrda Pustograd / Veliki tor ili Dvor Ugrinić / Ruralno graditeljstvo: Pelastar, Rudića dvori, Koledišće, Parapet, suhozidi. Bunje/ Arheološki lokaliteti: kod otočića Gnalić, na Poljani ostaci crkvice Sv. Aleksandra
- Biciklističke staze – staza 7 i 8, dio EuroVelo rute Zadar- Pakoštane
- Planinarske staze - Do ostataka utvrde na brdu Pustograd vodi markirana turističko-planinarska staza koja kreće iz trajektne luke Tkon i većim dijelom ide uz more, a ukupne je duljine 4 km. Do vidikovca Straža na brdu iznad Tkona, vodi markirana i dobro uređena turističko-planinarska staza koja se na određenom dijelu spaja s makadamom koji vodi na vrh gdje se nalazi njemački bunker iz Drugog svjetskog rata, a za uspon je potrebno oko 45 minuta. Sa staze koja vodi prema Straži alternativno se može pristupiti i lokaciji Ugrinića Dvori do kojih se još može doći i iz samog Tkona biciklističkom i turističko-pješačkom stazom
- Manifestacije koje već tradicionalno privlače goste – Škraping, Sajam otočnih proizvoda, Regata tradicijskih brodova „Đir po konalu”, Ribarska noć u Tkonu, Akvatlon, Pašmanski polumaraton, Otočna klapska smotra
- Gastronomija- tradicijska mediteranska jela čija se ponuda može naći u lokalnim restoranima
- Nautički turizam - organizirano sidrište za nautičare u uvali Zaklopica
- Blizina Nacionalnog parka Kornati i Parka prirode Vransko jezero te Parka prirode Telaščica na Dugom otoku

3.8. Marketing i promocija

Turistički proizvod može biti jednostavan ili kompleksan, ovisno o razini i mogućnosti proširenja postojeće usluge. Proizvod koji se ovim planom želi predstaviti spada u složene turističke proizvode jer, uz osnovne usluge, nudi i dodatni sadržaj, ali i doživljaje i iskustvo. Proizvod koji nudi osnovnu razinu

usluga zadovoljava samo osnovne potrebe turista, kao što je usluga prijevoza, smještaj ili turističko praćenje. Sve ostale usluge spadaju pod dodatne ili proširene usluge. Suvremeni gosti naučili su cijeniti i zahtijevaju dodanu vrijednost proizvoda koja je postala dio osnovne razine zbog slabe diferencijacije ponude i sve većeg prihvaćanja stava „više je bolje“. Zbog toga, ključna je nadogradnja osnovnog proizvoda novim dodatnim sadržajem koji je unikatan, raznovrstan, ali prije svega održiv.

U Hrvatskoj vodeće grupe proizvoda u razvojnom smislu su: „sunce i more“, nautički turizam, pustolovni i sportski, a osobito cikloturizam, zatim kulturni turizam, enoturizam, gastroturizam i zdravstveni turizam. Također, u zadnjih nekoliko godina velik je naglasak stavljen na razvoj posebnih proizvoda koji obuhvaćaju turizam mladih, socijalni turizam, tranzit i sl. Iz marketinške perspektive, proizvodi koji se mogu razvijati za tržište posebnih interesa mogu biti svrstani u četiri glavne skupine proizvoda: gastronomija i vino, kultura i ture, priroda, aktivni turizam.

Već smo zaključili da se turistički proizvod Arca Adriatica uklapa i nadograđuje s drugim proizvodima ove destinacije te se nadopunjuje i s turističkim proizvodima susjednih destinacija. Imajući na umu navedeno, sljedeći korak je odlučiti kako prezentirati Arca Adriatica turistički proizvod na tržištu jer samo uklapanjem u cjeloviti sustav i objedinjenom ponudom može se postići očekivana razina konkurentnosti na zahtjevnom turističkom tržištu.

3.8.1. Marketing

Kod izrade marketinškog plana složenog turističkog proizvoda, potrebno je identificirati strateške ciljeve (iskustvo, potrebe, želje potencijalnih turista), raditi na razvoju proizvoda, njegovog vizualnog identiteta i njegovoj promociji. Zatim, potrebno je postaviti marketinške ciljeve, a to su detektiranje ciljnog tržišta, izgradnja proizvoda i brenda, poticanje prodaje turističkih proizvoda, izrada loga i slogana te online i offline promocija.

Općina Tkon, kao i bliska okolica, bogata je pomorskom baštinom što je ključno polazište kod stvaranja novog specijaliziranog proizvoda Arca Adriatica. Kod planiranja istoga, potrebno je paziti te postaviti mjere zaštite kako ne bi došlo do narušavanja prirodnih ljepota i pomorske baštine, prvenstveno u doba visoke sezone. Ovisnost o vremenskim uvjetima ukazuje na manjak ponude i sadržaja koji nisu vezani za lijepo vrijeme i za „klasični doživljaj turizma“. Promocija izvansezonskih aktivnosti i unaprjeđenje usluga i ponude smještaja, stvaranje dodatnih sadržaja i ponude neki su od koraka koji treba napraviti kako bi stvorili interes za dolaskom cijele godine.

Niže su navedene neke od smjernica razvoja turističkog proizvoda pomorske baštine Arca Adriatica:

1. Cjelogodišnja ponuda proizvoda;

2. Integracija lokalnih i autentičnih proizvoda u isporuku proizvoda i aktivnosti Arce Adriatice;
3. Komunikacija smjernica putem internog marketinga i uvrštavanje u razvojne i operativne planove uključenih regija i destinacija;
4. Utemeljenost na tradiciji, ali proširenje i razvoj identiteta kroz razvoj proizvoda;
5. Integracija u ostalu turističku ponudu i procese;
6. Komunikacija putem internog marketinga, oblikovanje i monitoring procesa razvoja proizvoda kroz rad krovnog upravljačkog tijela na razini cijelog proizvoda;
7. Snažan interni marketing u cilju što jačeg uključivanja lokalnog stanovništva i poduzetnika;
8. Razvoj proizvoda u suradnji s Centrom izvrsnosti, lokalnom poduzetničkom strukturom/industrijom;
9. Djelatnosti razvoja i upravljanja turističkih proizvoda na destinacijskoj razini, manjim dijelom kroz aktivnosti krovnog upravljačkog tijela na razini cijelog proizvoda;
10. Upotreba prirodnih i lokalno dostupnih materijala u gradnji i opremanju;
11. Primjena suvremenih saznanja/metoda

Kao što je navedeno u Marketinškom planu izrađenom kroz projekt Arca Adriatica, temelj za razvoj kulturno-turističkog proizvoda čini upravo bogata pomorska baština područja koju je potrebno staviti u glavni fokus razvoja turizma općine kako bi se povećao broj posjetitelja i produžila turistička sezona. Projektom će se postaviti temelj za izgradnju prepoznatljivog pomorskog proizvoda. Adaptirat će se i uspostaviti Interpretacijski centri, koji će postati središnja turistička infrastruktura pomorske baštine u svakom od gradova koji su dio projekta Arca Adriatica. Lokacija Interpretacijskog centra je vrlo pogodna s obzirom da se nalazi u neposrednoj blizini luke i u samom centru grada. U stalnom postavu interpretacijskog centra posjetitelji će uz korištenje inovativne tehnologije i alata biti dio jedinstvenog doživljaja. U vanjskom dijelu centra, posjetitelji će moći vidjeti obnovljene stare tradicijske barke područja, a informacije o njima će pronaći na informativnim pločama postavljenim oko luke. Ovakav turistički proizvod postaje sve popularniji jer smanjuje potrebu za stvaranjem velikih grupa koje vode turistički vodiči i omogućava veću individualnost što je pogodno za male sredine kao što je Tkon.

Kvalitetan marketing, da bi bilo što uspješniji, mora imati podršku raznih institucija. Centar izvrsnosti općine Tkon i Akademija starih zanata i vještina su dva novoosnovana tijela u sklopu projekta Arca Adriatica koja će uvelike pomoći kod promocije s obzirom da je jedan od glavnih ciljeva tih platformi promicanje i razvoj turističkog proizvoda. Cilj nije samo privući turiste da dožive pojedinačna iskustva, već ih uvjeriti da ostanu duže dobrom promocijom koja će im pokazati bogatu ponudu ovog turističkog proizvoda.

Jedan od marketinških ciljeva je i izrada mreže centara promocije koji će trajno i sustavno promovirati kulturno-turistički proizvod pomorske baštine područja, s naglaskom na promociju tradicionalnih pomorskih obrta i vještina, pomorskih aktivnosti, ali i organizaciju manifestacija, znanstvenih ili stručnih skupova i radionica, te na provođenju svih drugih aktivnosti vezanih uz pomorsku baštinu i njeno očuvanje. Potpisom Sporazuma o suradnji između lokalnih Turističkih informativnih centara i projektnih partnera, osnovat će se centri promocije u Malinskoj, Tkonu, Cerviji, Cesenaticu, San Benedettu, Bariju i Veneciji. Novi Centri promocije pridružuju se koordiniranoj mreži već postojećih promotivnih centara u Rijeci, Mošćeničkoj Dragi, Izoli, Piranu, Rovinju, Krku i Nerezinama, osnovanih tijekom provedbe projekta „Mala barka“ i „Mala barka 2“.

Aktivnosti centara promocije su sljedeće:

1. Izlaganje dostupnih tematskih promidžbenih materijala kojima se popularizira maritimna baština, tematske manifestacije i događaji koji se odvijaju u okviru projekta „Arca Adriatica“ i to svih oblika vizualnih komunikacija (roll-up plakati, letci, brošure, video materijali i dr.);
2. obilježavanje izložbenog prostora setom vizualnog identiteta projekta „Arca Adriatica“;
3. izlaganje programske knjižice manifestacija i informiranje posjetitelja;
4. organiziranje tematskih edukativnih radionica u terminima usuglašenima tijekom odvijanja aktivnosti na projektu, te sukladno raspoloživim terminima većine sudionika;
5. rezerviranje i organiziranje prostora potrebnog za odvijanje edukacijskih radionica uz potrebnu tehničku opremu, upućivanje animacijskih poziva sudionicima, organiziranje govornika na edukaciji i poduzimanje mjera nužnih za uspješno održavanje radionica;
6. edukacija osoblja/informatora o temi maritimne baštine i o projektu „Arca Adriatica“ s ciljem učinkovite komunikacije valorizirane vrijednosti prema turistima, medijima i drugoj zainteresiranoj javnosti.

3.8.2. Promocija

Promocija je ključni dio marketinga, a koristi se u svrhu informiranja ciljnog tržišta o proizvodu ili usluzi koja se nudi, a sve s ciljem utjecanja na kupovne odluke potrošača. Kvalitetna promocija nastaje izradom promocijske strategije. Promotivna strategija može biti usmjerena na privlačenje novih potrošača ili kako bi se pojačala povezanost s postojećim potrošačima. Stoga, ovo poglavlje će se koncentrirati na prikaz strategija privlačenja novih potrošača, s obzirom da se radi o novom turističkom proizvodu.

Postoje različite strategije koje se mogu primjenjivati, no glavna podjela je na online i na offline promociju. Offline komunikacijski kanali ubrajaju sve vrste oglašavanja koje se ne događaju na internetu. Tu ubrajamo osobno oglašavanje koje je visoko rangirano na ljestvici najutjecajnijih kanala offline

promocije jer se tako stvaraju kvalitetne veze s potrošačima. U offline promociju spadaju i printani oglasi u novinama i časopisima, izravna pošta, telemarketing i “cold call” pozivi usmjereni prema postojećim i potencijalnim potrošačima. Također, vrlo popularan način promocije su studijska putovanja, manifestacije i sajmovi gdje promotori dolaze u bliski kontakt sa zainteresiranim potencijalnim potrošačima i to je mjesto gdje se stvaraju dugoročna partnerstva.

Offline promotivni kanali zadani marketinškim planom Arce Adriatice već su filtrirani i prilagođeni segmentiranom tržištu. Promocijski materijali moraju prenositi i ilustrirati “brend priču” projekta Arca Adriatica u funkciji promoviranja pomorske baštine pograničnog područja. U tu funkciju stavljaju se svi pojedini elementi materijala kao što su tekst, fotografija, boje i sl. Turistički proizvod Arca Adriatica bit će promoviran u tiskanom obliku kroz letke, brošure, zastavice i zastave za plažu (beach flag), ali i pomoću vodiča/prospekta. Prospekt sadrži kratke informacije o pojedinom itineraru, značajnim lokalitetima, odnosno atrakcijama uključenim u pojedinu turu, predložene rute te mogućnost samostalnog kreiranja rute. Promotivni materijali koristit će se na sajmovima, studijskim putovanjima, manifestacijama i ostalim događajima koji se vežu za projekt i turistički proizvod. Uz printane promotivne materijale održat će se susreti s novinarima kako bi događaji i manifestacije bili medijski popraćeni i promovirani na lokalnoj i nacionalnoj televiziji, novinama, radiju, plakatima i ostalim offline kanalima.

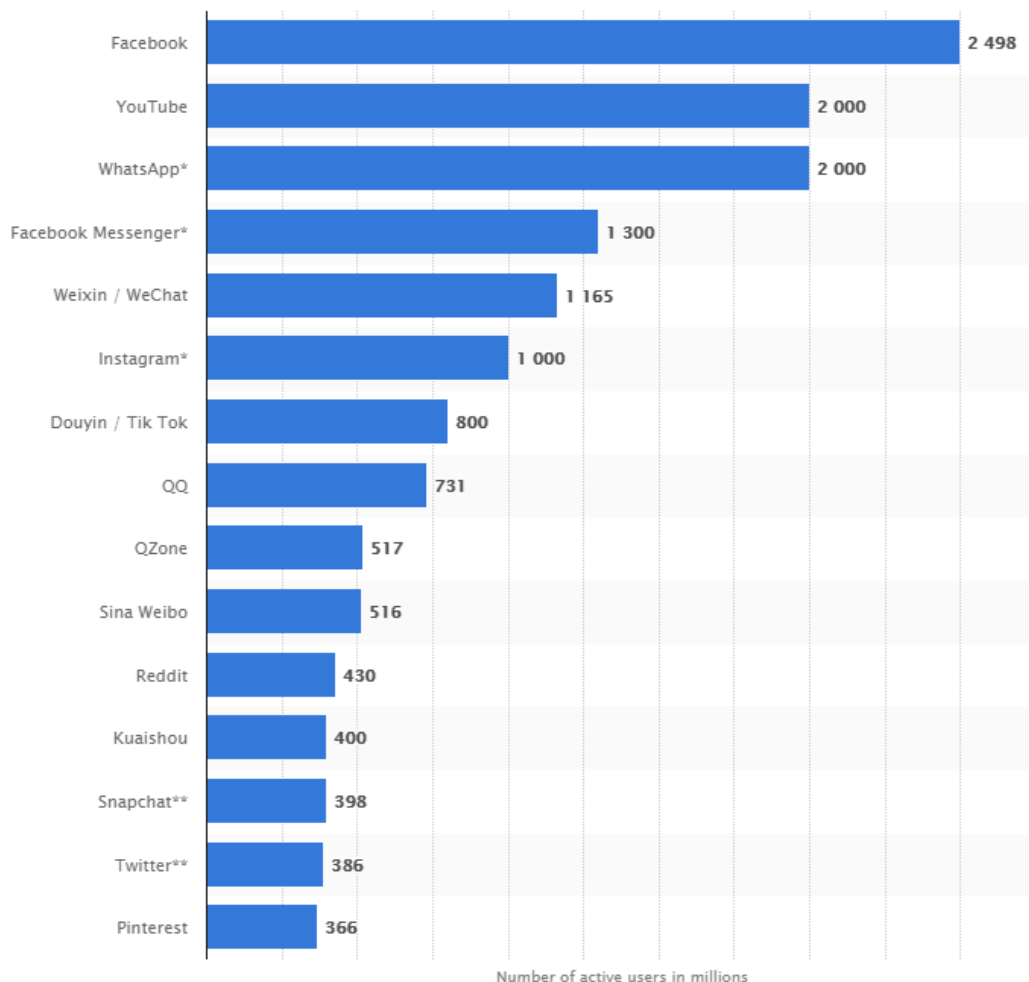
Iako je offline promocija još uvijek vrlo popularna, njezina utjecajnost pada dok online promocija preuzima tržište. U današnjem, digitalnom svijetu, korištenje interneta postalo je svakodnevica gotovo svima. Zbog toga, marketing stručnjaci prepoznali su potrebu za stvaranjem online promocijskih kanala te su ih razvrstali u nekoliko kategorija. Online marketing kanali su optimizacija tražilica (SEO), marketing tražilice (SEM), affiliate marketing, content marketing, marketing društvenih mreža, plaćeno-po-kliku (PPC) oglašavanje i e-mail marketing.

Za promociju Arca Adriatica proizvoda odabrani su online kanali koji usmjeravaju promociju prema potencijalnim turistima, tj. željenom ciljnom tržištu. Promocija će se vršiti putem web stranica općine Tkon, Turističke zajednice općine Tkon, Turističke zajednice Zadarske županije te Hrvatske turističke zajednice, ali i putem službene stranice projekta Arca Adriatica. Također, radit će se na vidljivosti proizvoda povremenim oglašavanjem u lokalnim i nacionalnim internet portalima.

Promocija proizvoda širokoj publici povećava mogućnost širenja informacija što posljedično vodi do povećanja interesa za turistički proizvod. Promotivni spotovi sadržavat će informacije o projektu Arca Adriatica s osnovnim sadržajima u sklopu turističke ponude kulturnog turizma s naglaskom na promociju maritimne baštine. Namijenjeni su informiranju domicilnog stanovništva pograničnog područja, kao i šire. Emitirat će se na TV postajama, ali i na drugim online kanalima, pogotovo društvenim mrežama.

Društvene mreže, kao jedan od vrlo utjecajnih kanala digitalne promocije, ključan su dio promocijskog plana. Odabrane društvene mreže, kao što su Facebook, Twitter, Instagram i YouTube posjećuju osobe različitih dobnih skupina, interesa i statusa pa su zato najvažnije mreže na koje se treba usredotočiti. Cilj društvenih mreža je povezivanje ljudi istog mišljenja i stvaranje veza. Poduzeća i organizacije koriste društvene mreže kako bi se povezali s potrošačima na osoban i interaktivan način. Iako imaju isti cilj, potrebno je znati razlikovati društvene mreže i njihove primarne uloge kako bi sadržaj koji se objavljuje na istima bio prilagođen platformi i ciljanoj publici. Facebook je najpopularnija društvena mreža među korisnicima na kojoj je aktivno više od milijardu računa (profila korisnika), a broj aktivnih korisnika mjesečno daleko je veći od ostalih mreža u iznosu od 2,5 milijuna, kao što se može vidjeti na slici 25. Zbog toga, promotivne aktivnosti koje će se provoditi trebaju ponajviše biti usredotočene upravo na tu mrežu. Uz to, korisnici Facebooka u prosjeku su nešto stariji od korisnika ostalih vrlo popularnih društvenih mreža, što odgovara postavljenim ciljevima i ciljnoj skupini. Ostale popularne društvene mreže na koje bi se trebalo koncentrirati su one koje komuniciraju sa svojim korisnicima na vizualno atraktivan način. Te društvene mreže, kao što su Instagram i Twitter, biti će korisne za dijeljenje promotivnih spotova i ostalih multimedijских sadržaja s korisnicima.

Grafikon 6 Najposjećenije društvene mreže (Travanj, 2020.)

Uzimajući u obzir da je osobna preporuka najpouzdaniji oblik promocije, treba raditi na planu promocije koji na efikasan način može postići rezultate osobne preporuke. Najbliže tome je promocija na blogovima. Blog ili online dnevnik koriste **blogeri** gdje pišu o svome životu, mjestima koja su posjetili, usluge koje su im pružene, proizvodima koje su probali i mnogočemu drugom. Čitatelji bloga grade povjerenje u blogera i u ono o čemu piše, pa su tako njihove preporuke ozbiljno shvaćene. Kada je bloger “popularan” znači da ima puno pratitelja/čitatelja stranice, tj. bloga, a njegovo mišljenje o nekom proizvodu ili usluzi bit će cijenjeno od strane čitatelja. Jedna od mogućnosti je angažman blogera čiji su afiniteti, a time i pratitelji odgovarajući za promociju ovog proizvoda.

Jedan od ciljeva projekta je razvoj novih turističkih itinerara kojima se maritimna baština stavlja u funkciju razvoja integralnoga turističkog proizvoda prekograničnog područja. Razvijeni turistički itinerari promovirati će se kroz **Centre promocije** s posebnim naglaskom na edukativne radionice prema turističkim profesionalcima i mreži turoperatora koje će se ugostiti i provesti kroz itinerare kako bi i sami stekli dojam o razvijenom turističkom proizvodu te tako oni postali nositelji promocijskih aktivnosti novog turističkog proizvoda. Također, razvijeni itinerari promovirati će se i putem drugih promidžbenih materijala, posredstvom studijskih putovanja, sajmova i promidžbom na TV postajama i drugim digitalnim i tiskanim medijima. Organizirat će se studijska putovanja koja su namijenjena putničkim agentima/posrednicima koji djeluju na različitim emitivnim tržištima. Projekt Arca Adriatica predstaviti će se i na turističkim sajmovima.

Važan dio promocije su i **manifestacije** koje će se održati u sklopu Arca Adriatica projekta na različitim lokacijama. Marketinškim planom propisani su obavezni sadržaji manifestacija kako bi sve činile jednu cjelinu. Cilj svake je očuvanje, revitalizacija i turistička valorizacija pomorske baštine. Obavezno trajanje manifestacije je najmanje dva dana, a mora sadržavati sljedeće elemente:

1. Smotra i regata tradicijskih barki (jedrenje/veslanje tradicijskim barkama);
2. Interaktivne edukativne radionice tradicijskih vještina (ribarskih, brodograditeljskih, mornarskih, itd.) u vremenu trajanja manifestacija;
3. Zabavni koncert (klape, folklorna društva, vokalno-instrumentalni sastavi i sl.) u večernjim satima;
4. Gastro ponuda (jela od ribe i plodova mora) u sklopu manifestacije i/ili u ugostiteljskim objektima;
5. Eko-etno sajam (rukotvorine, lokalne namirnice i pića, obrtnički i umjetnički predmeti i sl.);
6. Poučno jedrenje za djecu i roditelje, demonstracijsko jedrenje na tradicijskim barkama za posjetitelje;
7. Izložbe s maritimnim motivima;
8. Promocijski učinak osiguravanjem medijskog praćenja.

U općini Tkon većina se manifestacija održava u ljetnoj sezoni, poput Đira po konalu, Ribarske večeri i Sajma otočnih proizvoda. Te su manifestacije već postale tradicionalne što pogoduje nadogradnji ovog proizvoda. Nadaleko poznata manifestacija Škraping bazira se na aktivnom turizmu, ali ima veliki potencijal širenja ponude, pogotovo uzevši u obzir vrijeme održavanja iste (početak predsezone), kada i na razini Hrvatske nedostaje sadržaja koji mogu privući turiste u neku destinaciju.

U svrhu izrade kvalitetnog promocijskog plana općine, potrebno je kategorizirati turističku ponudu, tj. sadržaj po važnosti, kako bi se promotivne aktivnosti usredotočile na glavne atribute. Promotivne

aktivnosti trebaju biti usredotočene na očuvanje i prezentaciju tradicijskih vještina i zanata maritimne baštine. Primjerice, tradicijska brodogradnja drvenih brodova će biti video dokumentirana, što će biti vrlo koristan sadržaj za online promociju. Također, video snimke renovacije dvije barke bit će dostupne kao dio stalnog postava Interpretacijskog centra.

Kvalitetan marketing, da bi bio što uspješniji, mora imati podršku raznih institucija. Centar izvrsnosti općine Tkon i Akademija starih zanata i vještina su dva novoosnovana tijela u sklopu projekta Arca Adriatica koja će uvelike pomoći kod promocije s obzirom da je jedan od glavnih ciljeva tih platformi promicanje i razvoj turističkog proizvoda. Cilj nije samo privući turiste da dožive pojedinačna iskustva, već ih uvjeriti da ostanu duže dobrom promocijom koja će im pokazati bogatu ponudu ovog turističkog proizvoda.

4. Activities implementation programme

The table is below on the following pages

Activities implementation programme:												
Category	Project / Measure	Description	Activity	Duration				Project status / maturity / existing documentation	Investment priority (1-3; 1 being the highest)	Responsibility	Estimated budget	Possible source of funding
				2020	2021	2022	2023					
Public tourist infrastructure	1. Renovation of 2 traditional boats in Tkon Municipality	In the area of Tkon, two boats will be renovated, and traditional ships will be exhibited near the Interpretation Center in the port of Tkon municipality.	1.1. Contracting and implementing the renovation of boats					In progress. One is finished and the other one is in renovation.	1	Tkon Municipality, External contractor	27020 eur	Funding from ARCA ADRIATICA project
	2. Adaptation of Škraping Center into the Maritime Heritage Interpretation Center	Adaptation of the existing Škraping Center into the Maritime Heritage Interpretation Center. The existing Škraping Center is located in an excellent location, in the center. The Interpretation Center in Tkon will become the central tourist infrastructure of the maritime heritage.	2.1. Drawing up the project and technical documentation					Finished	1	Tkon Municipality, External contractor	107710 eur	Financiranje iz projekta ARCA ADRIATICA
			2.2. Construction work and equipping the premises					In progress	1	Tkon Municipality, External contractor		
			2.3 Establishment of the Centers' management model					In progress	1	Tkon Municipality		
	3. Tkon as a tourist destination of maritime heritage	Kunjka is taken as the main theme that stretches and connects the rich past and present of the maritime heritage. Through the permanent exhibition, "kunjka" will be one of the themes in the Interpretation Center. The reflection of life on the island will be presented in a unique linguistic-sound pictorial way; Kunjka fed people of Tkon. Also, the interpretation center will be equipped with maritime heritage motifs of the area and traditional historical objects.	3.1 Creating Action plan for tourism development of Tkon Municipality					Finished	2	Tkon Municipality, External contractor	36900 eur	Funding from ARCA ADRIATICA project
			3.2 Creating interpretation document - Storytelling					Finished	2	Tkon Municipality, External contractor		
3.3 Implementation of the necessary interventions in space, marking of locations included in the interpretation							In progress	2	Tkon Municipality, External contractor	7460 eur		
4. Construction of a new ferry port	A new ferry port is currently under construction. The goal is to improve the organization of maritime transport services throughout the year to ensure access to daily activities for the island's population and reduce traffic congestion during the daily rush hour and tourist season.	4.1 Developing and overseeing the project plan					In progress	1	Zadar County Port Authority	Total value of the project - 433,558,688.42 eur amount co-financed by the EU 368,524,885.15 eur	Funding from the project "Izgradnja trajektne luke Tkon". The project was co-financed by the European Union from the Cohesion Fund.	
5. Development of water supply, drainage and water purification	The agglomeration project is working on the completion of the sewerage and water supply network and the reconstruction of the existing pipelines.	5.1 Developing and overseeing the project plan					In progress	1	Komunalac d.o.o Biograd na Moru	An estimate of about 5.3 million euros for the municipality of Tkon	Application for EU funds - about 85%, and the rest from the state budget	

Connecting with other tourism stakeholders	6. Development of a new tourist product within the Arca Adriatica project	The development of the Arca Adriatica tourism product is based on the establishment of a methodology for the systematic preservation of the maritime heritage of the border area.	6.1 Creating new, cross-border tourist product highlighting maritime heritage of the location					In progress	1	Tkon Municipality, project partners	78565 eur	Funding from ARCA ADRIATICA project
	7. Integration of local tourist offer into a new tourist product.	The local offer will be complemented by newly created programs and an offer aimed at maritime heritage	7.1 Creating new values that will be part of the existing offer					In progress	2	Tkon Municipality, TB Tkon	No extra costs	Funds from the Tourist Board of Tkon Municipality and grants from the Tourist Board of the Zadar County, the Ministry of Tourism and/or the Croatian
Events	8. Implementation of events within the Arca Adriatica project	An important part of the promotion are the events that will be held as part of the Arca Adriatica project in different locations. The Marketing Plan prescribes the obligatory contents of the events in order for everything to be regulated. The goal of each event is the preservation, revitalization and tourist valorization of maritime heritage.	8.1 Creation of manifestation realization plan					Finished za 2020. godinu, u izradi za 2021.	1	Tkon Municipality	33725 eur	Funding from ARCA ADRIATICA project
			8.2 Overseeing the implementation of the plan					Finished for 2020., in the making for 2021.	2	Tkon Municipality, External contractor		
Promotion	9. Establishing Promotion center	The main task of the Center is to permanently and systematically promote the cultural and tourist product of maritime heritage of the area, with emphasis on the promotion of traditional maritime crafts and skills, maritime activities, but also the organization of events, scientific or professional gatherings and workshops, and all other activities related to maritime heritage and its preservation.	9.1 Functional promotion center					In progress	2	Tkon Municipality	3230 eur	Funding from ARCA ADRIATICA project
	10. Establishing Center of excellence	The Center of Excellence is a kind of a forum, ie a platform of experts, institutions and associations and has 23 members. The main goal of the Center is to promote and develop a tourist product.	10.1 Functional center of Excellence					Established	2	Tkon Municipality	10176 eur	Funding from ARCA ADRIATICA project
	11. Establishing Anademy of Old crafts and skills	The work of the Academy is focused on continuing education, starting from the local population, especially children and youth, to interested visitors and tourists, and the ultimate goal is to provide systematic education through schools.	11.1 Organization od workshops and events under newly developed Old crafts and skills Academy					In progress	2	Tkon Municipality	20750 eur	Funding from ARCA ADRIATICA project
Management	12. Central event management / development system	Establishing a central system for the purpose of managing the organisation of events in the Municipality	12.1. Developing a model for event management in Tkon					It is currently in the conceptual phase	3	TB Tkon	Depends on the system	Funds from the Tourist Board of the Municipality of Tkon, grants from the Tourist Board of the Zadar County and / or the Ministry of Tourism

5. ZAKLJUČAK

Tkon je relativno mala općina s obzirom na površinu i broj stanovnika, ali i na položaj i područje koje zauzima kao dio otoka Pašmana u Jadranskom moru. To je općina koju karakteriziraju netaknuta priroda, čisto more, pješčane plaže, razvedena obala, bogata povijest i baština. Nalazi se na iznimno pogodnoj pomorskoj lokaciji pa je tako od velike važnosti za Zadarsku županiju kao pomorska luka koja spaja Tkon i Biograd na Moru.

Pri planiranju daljnjeg razvoja turizma, sukladno svjetskim trendovima, stremi se k onom održivom koji pretpostavlja da se prirodni, kulturni i ostali turistički resursi čuvaju za buduće korištenje, a istovremeno ih koriste i sadašnje generacije. Kreiranje novih specifičnih i karakterističnih turističkih proizvoda danas je nužni trend s obzirom da je klasična ponuda „sunca i mora“ postala nedovoljna. Pri razvoju kulturno-turističkog proizvoda Arca Adriatica prvi korak je utvrditi kojim resursima destinacija raspolaže. Na temelju identifikacije, objektivno i trajno se utvrđuje značaj kulturno-turističkih atrakcija te njihov razvojni potencijal, ali i stupanj njihove tržišne spremnosti. Kulturni resursi imaju glavnu ulogu u kreiranju turističkog identiteta.

Općina se diči svojim prelijepim plažama, pješčanim uvalama, i iznad svega - obalom okruženom kristalno čistim morem. Na području otoka nalazi se oko 30 špilja. Općina Tkon bogata je kulturnim dobrima, počevši od fortifikacija, ruralne arhitekture i krajolika, arheoloških nalazišta, sakralnih spomenika sve do lokaliteta koji su vezanih uz pomorsku baštinu. Glazba, ples i gastronomija protežu se kroz sve sfere svakodnevnog života na otoku i ostale su sačuvane do današnjih dana. Danas su dio turističke ponude općine Tkon kroz manifestacije i restoransku ponudu. Jedna od najpoznatijih manifestacija po kojoj je Tkon nadaleko poznat je Škraping - jedinstvena međunarodna trekking utrka po škrapama. Domaći proizvodi i vještine dio su Sajma otočnih proizvoda koji je vezan uz projekt Hrvatski otočni proizvod (HOP). Zatim je tu već tradicionalna regata starih drvenih brodova na oštra latinska jedra i trevu pod nazivom „Đir po konalu“ koja okuplja oko 100 drvenih tradicijskih brodova poput leuta, gajeta i kaića. Uz neizostavnu Ribarsku noć, u Tkonu se održava Susret otočnih klapa te Akvatlon i Pašmanski polumaraton.

Pored privlačnih faktora – prirodnih i kulturnih resursa destinacije, razvoj turizma nije moguć bez odgovarajuće turističke infrastrukture. Smještajni kapaciteti općine počivaju na privatnim iznajmljivačima i kampovima jer u općini nema hotelskog smještaja. Broj smještajnih objekata se povećava iz godine u godinu što ukazuje na veću potražnju za smještajem pa samim time i na rast turizma u području. Daljnja ulaganja u infrastrukturu i dodatne sadržaje kako bi se podigla kvaliteta turistička ponuda općine Tkon, su i više nego opravdana i dobrodošla.

Općinu Tkon najviše posjećuju domaći turisti i turisti iz susjednih zemalja. Najčešći strani turisti dolaze iz Slovenije, a zatim iz Njemačke, Austrije i Češke. Broj dolazaka i broj noćenja po mjesecima slaže se s turističkom slikom gradova i mjesta hrvatske obale, odnosno najviše posjeta ima tijekom ljetne sezone. Gledajući dobne skupine turista, Tkon najviše posjećuju obitelji s malom djecom pa su prema tome i primarni fokus općine. Najviše njih pripada dobnoj skupini od 35 do 54 godine, što se poklapa s nišom potencijalnih kulturnih turista, tj. specifičnom granom turizma pomorske baštine gdje pripada Arca Adriatica turistički proizvod.

Razvoj turističkog proizvoda Arca Adriatica počiva na uspostavi metodologije za sustavno očuvanje pomorske baštine pograničnog područja. Pritom je analizirana i pomorska tradicija i ponuda susjednih općina i gradova, poput Betine na otoku Murteru, Biograda na Moru te Zadra.

Glavnu okosnicu turističkog proizvoda Arca Adriatica te budući motiv dolaska predstavljaju Interpretacijski centri na različitim lokacijama koji objedinjuju i čuvaju pomorsku baštinu, ali i povezuju područje provedbe projekta Arca Adriatica, odnosno talijansku i hrvatsku obalu Jadrana u jedinstvenu cjelinu. Također, projektom će se obnoviti ukupno 19 malih brodica, od kojih će dvije, gajeta i kaić, biti obnovljene i prezentirane u Tkonu. Ponudu nadopunjuju kulturno turističke manifestacije, čiji će sastavni dio biti obnovljene tradicijske brodice te radionice koje će se provoditi kroz Akademiju starih zanata i vještina. Centri izvrsnosti će biti uključeni u sve sfere razvoja budućeg turističkog proizvoda kako bi isti održavao postavljenu kvalitetu, ali se i prilagođavao i dopunjavao s vremenom i potrebama. Interpretacijski centri, a čiji će sastavni dio biti i osnovani promocijski centri, predstavljat će početne točke turističkih itinerera turističkog proizvoda Arca Adriatica.

U dokumentu su predstavljeni potrebni projekti za budućnost koji podržavaju ciljeve razvoja turizma općine Tkon, doprinose repositioniranju destinacije, ali i podižu kvalitetu života lokalnog stanovništva uzevši u obzir održivi ekonomski, društveni i ekološki razvoj.

Specifičnost Tkona je različitost i suživot ciljnih turističkih tržišta kojima se obraća. Turistički proizvod Arca Adriatica uklapa se i nadograđuje s drugim proizvodima ove destinacije, a nadopunjuje se i s turističkim proizvodima susjednih destinacija. Samo uklapanjem u cjeloviti sustav i objedinjenom ponudom može se postići očekivana razina konkurentnosti na zahtjevnom turističkom tržištu. Kroz mrežu centara promocije trajno i sustavno će se promovirati kulturno-turistički proizvod pomorske baštine projektnog područja, a čije su aktivnosti obrađene u dokumentu. Promocijski materijali moraju prenositi i ilustrirati “brend priču” projekta Arca Adriatica. Promotivni materijali koristit će se na sajmovima, studijskim putovanjima, manifestacijama i ostalim događajima koji se vežu za projekt i turistički proizvod. Iako je offline promocija još uvijek vrlo popularna, digitalno oglašavanje preuzima primat. Važan dio promocije su i manifestacije koje će se održati u sklopu Arca Adriatica projekta na različitim lokacijama.

Budući Interpretacijski centar, zajedno s obnovljenim tradicijskim brodovima, Akademijom pomorskih zanata i vještina, ali i Centrom za izvrsnost trebao bi biti primjer učinkovite suradnje između projektnog tima i lokalne zajednice, kao i zainteresirane javnosti i turista temelje na načelima društvene, ekonomske i ekološke održivosti.

6. POPIS PRILOGA

POPIS SLIKOVNIH PRILOGA:

Slika 1 Pogled iz zraka na mjesto Tkon, fotograf Boris Kačan.....	9
Slika 2 Karta otoka Pašmana i općine Tkon, izvor ARKOD	11
Slika 3 Javne ceste na području općine Tkon, izvor PPUO Tkon	13
Slika 4 Buduća trajektna luka u Tkonu, izvor Luka Tkon	14
Slika 5 Prikaz trajektnih linija Biograd-Tkon i Zadar-Preko, izvor google maps, obrada autora	15
Slika 6 Obala prema Srednjem kanalu, Škraping 2015., fotograf Boris Kačan.....	18
Slika 7 FKK "Sovinje" – plaža, izvor TZO Tkon	19
Slika 8 Pustograd, fotograf Boris Kačan	20
Slika 9 Veliki tor / Ugrinić dvor, fotograf Boris Kačan	21
Slika 10 Pelastar, fotograf Boris Kačan	22
Slika 11 Kolešće - gusterna i trg, fotograf Boris Kačan.....	22
Slika 12 Ljetnikovac De Erco, fotograf Boris Kačan	23
Slika 13 Suhozidi, fotograf Boris Kačan	24
Slika 14 Župna crkva sv. Tome, fotograf Boris Kačan.....	25
Slika 15 Čokovac, samostan Sv. Kuzme i Damjana, fotograf Boris Kačan	26
Slika 16 Crkva Gospe od sedam žalosti / Crkva Gospe Žalosne, fotograf Boris Kačan.....	27
Slika 17 Crkvice Sv. Antuna pustinjaka / Crkva sv. Antuna Opata, fotograf Boris Kačan	28
Slika 18 Otok Gnalić, fotograf Boris Kačan.....	29
Slika 19 Parapet, fotograf Boris Kačan.....	29
Slika 20 Istezalište manjih brodova, fotograf Boris Kačan	30
Slika 21 Škraping 2018, fotograf Boris Kačan.....	34
Slika 22 Sajam otočnih proizvoda, izvor TZO Tkon	35
Slika 23 Đir po konalu, izvor TZO Tkon.....	36
Slika 24 Ribarska noć, izvor TZO Tkon.....	36

POPIS TABLICA

Tablica 1 Cestovna infrastruktura na području općine Tkon, izvor: Odluka o razvrstavanju javnih cesta NN17/2020.....	12
Tablica 2 Broj objekata i kreveta prema vrsti objekta, izvor: izradili autori prema podacima TZO Tkon....	38
Tablica 3 Vrste objekata i broj smještajni jedinica, izvor: izradili autori prema podacima TZO Tkon	38

Tablica 4 Broj turista po zemljama podrijetla i broj noćenja, izvor: izradili autori prema podacima TZO

Tkon	39
Tablica 5 SWOT analiza	44

POPIS GRAFIČKIH PRILOGA

Grafikon 1 Broj noćenja i dolazaka prema spolu, izvor: izradili autori prema podacima TZO Tkon.....	41
Grafikon 2 Broj noćenja i dolazaka u općini Tkon prema dobnoj skupini, izvor: izradili autori prema podacima TZO Tkon	42
Grafikon 3 Ukupan broj dolazaka i noćenja po mjesecima, izvor: izradili autori prema podacima TZO Tkon	43
Grafikon 4 Prosječno trajanje boravka, izvor: izradili autori prema podacima TZO Tkon	43
Grafikon 5 Shematski prikaz turističkog proizvoda Arca Adriatica	52
Grafikon 6 Najposjećenije društvene mreže (Travanj, 2020.)	66

7. POPIS LITERATURE

1. Babić, I. 2018. „Završni rad Razvoj turizma na otoku Pašmanu“, *Završni rad*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split
2. Bianchi, C.F. 1877. „Zara Cristiana II“, Woditzka, Zadar
3. Bilen, M. 2006. „Turizam i prostor“, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac
4. Čače, S. 2006. „Naseljenost otoka Pašmana u prapovijesti i antici: Toponimija otoka Pašmana ur. Skračić, V. (ur.), Sveučilište u Zadru; Centar za jadranska onomastička istraživanja, Zadar, str. 31-47
5. Destinacijske menadžment kompanije DMK, 2014. „Priručnik za uspješno poslovanje i marketing u turizmu posebnih interesa“, Hrvatska turistička zajednica, Zagreb
6. Jelić, L. 1898. „Povijesno-topografske crctice biogradskom primorju“ ,Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, Zagreb
7. Kušen, E. 2010. „Sustav turističkih atrakcija“, Turizam, vol. 58, br.4, Zagreb
8. Magaš, D, Vodeb, K i Zadel, Z 2018. „Menadžment turističke organizacije i destinacije“, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija
9. Magaš, D. 2006. „Prirodno-geografska osnova otoka Pašmana i Toponimija otoka Pašmana“, Sveučilište u Zadru; Centar za jadranska onomastička istraživanja, Zadar
10. Morais de Brito, M, Dias, A i Patuleia, M 2019. „Managing, Marketing, and Maintaining Maritime and Coastal Tourism“ IGI Global, Hershey PA, USA

11. Muščet, O. 2019. „Konzervatorsko-restauratorski radovi na benediktinskom samostanu sv. Kuzme i Damjana na Ćokovcu“, *Diplomski rad*, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb
12. Poljanec, M. i Kuštović, T. 2011. „Višepismenost i višejezičnost hrvatskoga u prošlosti: benediktinci i Pravilo sv. Benedikta iz 14. Stoljeća“, *Lahor-časopis za hrvatski kao materinski; drugi i strani jezik*, Vol. 1 No. 11, Zagreb
13. Prijavni obrazac projekta Arca Adriatica (2019.)
14. Prezentacija projekta unutarnjeg uređenja Interpretacijskog centra u Tkonu, 2020

WEB STRANICE:

1. “13. PAŠMANSKI POLUMARATON: ŽDRELAC – TKON”,
URL:<http://www.mjeri.me/utrke/pasman'01.htm> (Pristupljeno: 03.06.2020.)
2. “Razvrstavanje i kategorizacija ugostiteljskih i turističkih objekata, objekata u domaćinstvu i objekata na OPG-u”, (2020.), URL: <https://gov.hr/moja-uprava/poslovanje/turizam/kategorizacija-ugostiteljskih-i-turistickih-objekata-objekata-u-domacinstvu-i-objekata-na-opg-u/140> (Pristupljeno: 16.06.2020.)
3. „Strategija razvoja općine Tkon“, 2017., Split,
URL:https://www.tkon.hr/pdf/04072017_6709721018.pdf (Pristupljeno: 13.05.2020.)
4. Agencija za razvoj Zadarske županije: ZADRA NOVA, 2016. “Županijska razvojna strategija Zadarske županije 2016-2020“, Zadarska županija, Zadar, URL:<https://www.zadarska-zupanija.hr/images/dokumenti/Zupanijska%20razvojna%20strategija%20Zadarske%20zupanije%202016.%20-%202020..pdf> (Pristupljeno: 19.05.2020.)
5. Brkić, V. 2018. “AGLOMERACIJA BIOGRAD NA MORU, PAŠMAN I TKON - Strateški projekt težak 110 milijuna eura”, URL:<https://www.biogradnamoru.hr/novosti/875-aglomeracija-biograd-na-moru-pasman-i-tkon-strateski-projekt-tezak-110-milijuna-eura> (Pristupljeno: 03.06.2020.)
6. Brkić, V. 2018. „U Tkonu boravilo 8,5 posto više turista, a naturista čak 60 posto“,
URL:<https://www.zadarskolist.hr/clanci/03102018/u-tkonu-boravilo-85-posto-vise-turista-naturista-cak-60-posto> (Pristupljeno: 13.06.2020.)
7. Dobrović, A. 2015. “Hobotnica na gradele netko?” URL:<https://radio.hrt.hr/radio-zadar/clanak/hobotnica-na-gradele-netko/100293/> (Pristupljeno: 03.06.2020.)
8. Eurovelo, “12 Zadar – Pakoštane”, URL:<http://eurovelo8.hr/etapa?slug=12-zadar-pakostane> (Pristupljeno: 12.06.2020.)
9. Gugić, M. 2019. „Materijalizira se ideja Nikole Bašića - Zadar će dobiti prvi muzej maritimne kulture!“, URL:<https://zadarski.slobodnadalmacija.hr/zadar/zadar-plus/materijalizira-se-ideja-nikole-basica-zadar-ce-dobiti-prvi-muzej-maritimne-kulture-604695> (Pristupljeno: 03.06.2020.)

10. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2020. "Tkon", Leksikografski zavod Miroslav Krleža
URL:<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61538> (Pristupljeno: 13.05.2020.)
11. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2020. "Zadar", Leksikografski zavod Miroslav Krleža,
URL:<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=66647> (Pristupljeno 21.07.2020.)
12. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, URL:www.enciklopedija.hr, (Pristupljeno: 13.05.2020.)
13. Hrvatski povijesni muzej, „Izložba Gnalić- blago potonulog broda iz 16. stoljeća“, URL:
<http://www.hismus.hr/hr/izlozbe/arhiva-izlozbi/gnalic-blago-potonulog-broda-iz-16-stoljeca/>
(Pristupljeno: 02.06.2020.)
14. HTZ, 2014. „Strateški marketinški plan hrvatskog turizma za razdoblje 2014. – 2020. godine“,
URL: <https://www.htz.hr/sites/default/files/2016-11/SMPHT-2014-2020-Sazetak.pdf>
(Pristupljeno: 20.07.2020.)
15. HTZ, 2016. "Evisitor upute za korisnike: Upute za turističke zajednice.", Zagreb, URL:
https://www.evisitor.hr/Info/hr-HR/documents/eVisitor_upute_za_TZ-13.05.2016.pdf
16. Kalajžić, M. 2017. "Potpuno se renovira Zavičajni muzej, dobit će na vrhu zgrade "brodsku štivu"
u koju će se silaziti do potopljenog blaga za harem sultana Murata!" URL:
<https://zadarski.slobodnadalmacija.hr/zadar/zadar-plus/potpuno-se-renovira-zavicajni-muzej-dobit-ce-na-vrhu-zgrade-brodsku-stivu-u-koju-ce-se-silaziti-do-potopljenog-bлага-za-harem-sultana-murata-479830> (Pristupljeno: 14.07.2020.)
17. Kelebuš, I. i Javor A. „POSTOJEĆA I NOVA STATISTIČKA ISTRAŽIVANJA IZ PODRUČJA TURIZMA u
Republici Hrvatskoj, Državni zavod za statistiku, Zagreb, Str. 43-60, URL:
<https://hrcak.srce.hr/182080> (Pristupljeno: 22.05.2020.)
18. Klepo, M. 2020. „Koronavirus i globalna ekonomija: 2008., godina koja se vraća?“,
URL:<https://novac.jutarnji.hr/aktualno/koronavirus-i-globalna-ekonomija-2008-godina-koja-se-vraca/10064050/> (Pristupljeno: 13.07.2020.)
19. Libellus Policorion – Rogovski kartular iz 14. Stoljeća, Državni arhiv u Zadru,
<https://www.dazd.hr/hr/knjige/libellus-policorion-rogovski-kartular> (Pristupljeno: 03.06.2020.)
20. Magaš, D. „Nacionalni program upravljanja i uređenja morskih plaža“, Sveučilište u Rijeci,
Opatija, URL: http://tris.com.hr/wp-content/uploads/2015/02/Mint_plazze-akcplan_040215.pdf
(Pristupljeno: 20.06.2020.)
21. Marketer.hr, 2017. "Kada se offline i online svijet spoje: kako promovirati web shop u offline
svijetu?", URL:<https://marker.hr/blog/offline-marketing-strategije-419/> (Pristupljeno:
03.06.2020.)
22. Mikulandra, M. 2018. „Nova arheološka otkrića u Tkonu“, URL:
<https://lokalni.vecernji.hr/zupanije/nova-arheoloska-otkrice-u-tkonu-9456> (Pristupljeno:
02.06.2020.)

23. Mikulandra, M. 2018. "Aglomeracija Biograd, Pašman i Tkon: Novi sustav odvodnje i vodoopskrbe", URL: <https://lokalni.vecernji.hr/gradovi/aglomeracija-biograd-pasman-i-tkon-novi-sustav-odvodnje-i-vodoopskrbe-7937> (Pristupljeno: 03.06.2020.)
24. Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, „Grafički prikaz nautičkih sidrišta“, URL: <http://mppi.hr/default.aspx?ID=8935> (Pristupljeno: 13.07.2020.)
25. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, 2015. „Akcijski plan razvoja kulturnog turizma“, Zagreb, URL: https://mint.gov.hr/UserDocslImages/arhiva/001_160128-AP_kulturni.pdf (Pristupljeno: 20.07.2020.)
26. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, 2016. „Akcijski plan razvoja zelenog turizma“, Zagreb, URL: https://mint.gov.hr/UserDocslImages/arhiva/160715_AP_Zelenog_t.pdf (Pristupljeno: 20.07.2020.)
27. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, 2019. „Strateški plan Ministarstva turizma 2020-2022.“ URL: https://mint.gov.hr/UserDocslImages/AA_2018_c-dokumenti/190405mint_20_22.pdf (Pristupljeno: 20.07.2020.)
28. Ministarstvo turizma, „Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu, URL: https://mint.gov.hr/UserDocslImages/dokumenti/kateg_domacinstva/180918_pravilnik_kateg_domacinstva.pdf (Pristupljeno: 16.06.2020.)
29. Ministarstvo turizma, Pravilnik o razvrstavanju i minimalnim uvjetima ugostiteljskih objekata iz skupina "Restorani", "Barovi", "Catering objekti" i "Objekti jednostavnih usluga", URL: https://mint.gov.hr/UserDocslImages/dokumenti/150710_rest_bar_cat.pdf (Pristupljeno: 16.06.2020.)
30. Mišulić, S. 2016. „Općini Tkon od Ministarstva kulture 100 tisuća kuna za Pustograd, Veliki tor, crkve sv. Tome apostola i sv. Aleksandra te glagoljaško crkveno pučko pjevanje“, URL: <https://b-portal.hr/2016/06/13/opcini-tkon-ministarstva-kulture-100-tisuca-kuna-pustograd-veliki-tor-crkve-sv-tome-apostola-sv-aleksandra-te-glagoljasko-crkveno-pucko-pjevanje/> (Pristupljeno: 19.05.2020.)
31. Montgomery, S. 2015. "7 Offline Marketing Strategies that Support Your Online Brand", URL: <https://www.business2community.com/marketing/7-offline-marketing-strategies-support-online-brand-01191059> (Pristupljeno: 12.06.2020.)
32. Mrežne stanice heritage hotela Maškovića han, URL: <https://www.maskovicahan.hr/hr/ोजना/povijest> (Pristupljeno: 03.06.2020.)
33. Muzej betinske drvene brodogradnje <https://mbdb.hr/hr/muzej-betinske-drvene-brodogradnje/> (Pristupljeno: 02.06.2020.)

34. Nacionalni sustav identifikacije zemljišnih parcela ARKOD, www.arkod.hr (Pristupljeno: 13.05.2020.)
35. Narodne novine, 2016. „Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji ugostiteljskih objekata iz skupine Kampovi“, URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_06_54_1409.html (Pristupljeno: 16.06.2020.)
36. Narodne novine, 2016. „Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji ugostiteljskih objekata iz skupine Ostali ugostiteljski objekti za smještaj“, URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_06_54_1410.html (Pristupljeno: 16.06.2020.)
37. Narodne novine, 2016. „Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu“ URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_06_54_1408.html (Pristupljeno: 16.06.2020.)
38. Narodne novine, 2016. „Pravilnik o razvrstavanju, kategorizaciji i posebnim standardima ugostiteljskih objekata iz skupine Hoteli“, URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_06_56_1451.html (Pristupljeno: 16.06.2020.)
39. Narodne novine, 2018. „Odluka o razvrstavanju javnih cesta“, URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_11_103_2021.html (29.05.2020)
40. Narodne novine, 2019. „Pravilnik o kategorizaciji luke nautičkog turizma i razvrstavanju drugih objekata za pružanje usluga veza i smještaja plovnih objekata“, URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_12_120_2374.html (Pristupljeno: 16.06.2020.)
41. Narodne novine, 2019. „Pravilnik o vrstama plovnih objekata nautičkog turizma“, URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_07_68_1369.html (Pristupljeno: 16.06.2020.)
42. Oxidian.hr, 2017. „ŠTO JE ONLINE MARKETING I KOJE PREDNOSTI MOŽETE IMATI OD NJEGA“, URL: <https://oxidian.hr/sto-online-marketing-koje-prednosti-mozete-imati-njega/> (Pristupljeno: 03.06.2020.)
43. Patel, N. “23 Amazing Online Marketing Tactics for Small Businesses With Low Budgets”, URL: <https://neilpatel.com/blog/low-budget-online-marketing-strategies/> (Pristupljeno: 12.06.2020.)
44. Radulić, H. 2019. “POMORSKA BAŠTINA Nakon pola stoljeća ideje, vrijeme je da Zadar dobije Hrvatski muzej maritimne kulture”, URL: <https://www.zadarskolist.hr/clanci/25012019/pomorska-bastina-nakon-pola-stoljeca-ideje-vrijeme-je-da-zadar-dobije-hrvatski-muzej> (Pristupljeno: 14.07.2020.)
45. Razvojna agencija Zadarske županije, ZADRA d.o.o. Sveučilište u Zadru, 2013. “Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013-2023“, Zadar,

- URL:https://www.zadra.hr/images/dokumenti/izradeni_strateski_dokumenti/10.pdf
(Pristupljeno: 19.05.2020.)
46. Registar kulturnih dobara Ministarstva kulture Republike Hrvatske, URL:www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=407924464 (Pristupljeno: 18.05.2020.)
  47. Reichlin, L. 2020. "COVID-19 je prilika za Evropu", URL:<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/covid-19-je-prilika-za-evropu> (Pristupljeno: 13.07.2020.)
  48. Rudež, T. 2017. „Nakon 50 godina istraživanja istaknuti povjesničar umjetnosti tvrdi: Predmeti pronađeni na brodu u podmorju kod Gnalića važniji su od Apoksiomena“, Jutarnji list, URL:<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nakon-50-godina-istrazivanja-istaknuti-povjesnicar-umjetnosti-tvrdi-predmeti-pronadeni-na-brodu-u-podmorju-kod-gnalica-vazniji-su-od-apoksiomena/6514405/> (Pristupljeno: 02.06.2020.)
  49. Simmonds, L. 2020. „Skraping: Eleventh Island Products Fair to be Held Simultaneously in Tkon“ URL: <https://www.total-croatia-news.com/made-in-croatia/41684-skraping> (Pristupljeno: 18.05.2020.)
  50. Smolčić Jurdana D., Milohnić I., Slodić Frleta D. i Grudić Kvasić S. 2016. „Strategija razvoja turizma općine Pašman“, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija, Opatija, URL: <http://opcinapasman.hr/dokument/strategija-razvoja-turizma-opcine-pasman/> (Pristupljeno: 13.05.2020.)
  51. UNESCO, "Meditranska prehrana", URL:<https://ich.unesco.org/en/RL/mediterranean-diet-00884> (Pristupljeno: 18.05.2020.)
  52. UNESCO, "Umijeće i tehnike gradnje suhozida", URL:<https://ich.unesco.org/en/RL/art-of-dry-stone-walling-knowledge-and-techniques-01393> (Pristupljeno: 18.05.2020.)
  53. Vlada Republike Hrvatske, 2013. „Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine“, Zagreb, URL:<https://mint.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strategija-turizam-2020-veljaca2013.pdf> (Pristupljeno: 13.05.2020.)
  54. Web stanica Sajma otočnih proizvoda, URL:www.sajam-tkon.com (Pristupljeno: 21.06.2020.)
  55. Web stranica Hrvatske turističke zajednice, URL:<https://croatia.hr/en-GB/Activities-and-attractions/Events/NewEvents/fishing-night-tkon> (Pristupljeno: 11.06.2020.)
  56. Web stranica Internacionalne trekking utrke Škraping <http://www.skraping.hr/en/> (Pristupljeno: 20.05.2020.)
  57. Web stranica Jadrolinije, URL:www.jadrolinija.hr (Pristupljeno: 17.05.2020.)
  58. Web stranica općine Tkon, URL:<https://www.tkon.hr> (Pristupljeno: 13.05.2020.)
  59. Web stranica trajektne luke Tkon, URL:www.lukatkon.hr (Pristupljeno: 17.05.2020.)
  60. Web stranica Turističke zajednice općine Tkon, URL:<https://www.tzo-tkon.hr> (Pristupljeno: 13.05.2020.)

61. Web stranica Turističke zajednice otoka Pašmana, URL:www.pasman.hr (Pristupljeno: 13.05.2020.)
62. Web stranica UNESCO-a, URL:<https://en.unesco.org> (Pristupljeno: 01.06.2020.)
63. Web stranice Triatlon kluba TNT, URL:<https://www.tk-tnt.hr/>
64. WYG savjetovanje d.o.o., Institut za razvoj i međunarodne odnose i Hotelsko i destinacijsko savjetovanje d.o.o, 2018. "Master plan razvoja pomorskog turizma– Mala Barka 2", Zagreb, URL: <http://www.malabarka.eu/wp-content/uploads/2019/03/Master-plan-razvoja-pomorskog-turizma-Mala-barka-2-s-Akcijskim-planovima-hrvatskih-destinacija.pdf> (Pristupljeno: 19.05.2020.)
65. WYG savjetovanje d.o.o., Institut za razvoj i međunarodne odnose i Hotelsko i destinacijsko savjetovanje d.o.o, 2018. "Smjernice razvoja održivog turizma na temu pomorske baštine za cijelo prekogranično područje – Mala Barka 2", Zagreb, URL: http://www.malabarka.eu/wp-content/uploads/2019/03/Smjernice-razvoja-odr%C5%BEivog-turizma-na-temu-pomorske-pa%C5%A1tine-za-cijelo-prekograni%C4%8Dno-podru%C4%8Dje-Mala-barka-2_HR.pdf (Pristupljeno: 10.07.2020.)
66. Zakon.hr, 2020. „Zakon o pružanju usluga u turizmu“, URL: <https://www.zakon.hr/z/343/Zakon-o-pru%C5%BEanju-usluga-u-turizmu> (Pristupljeno: 16.06.2020.)
67. Zakon.hr, 2020. „Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti“, URL: <https://www.zakon.hr/z/151/Zakon-o-ugostiteljskoj-djelatnosti> (Pristupljeno: 16.06.2020.)